

19-IK SZÁM. 1884.

BUDAPEST, MÁJUS 11.

XXXI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi: egész évre 12 frt.
POLITIKAI UJDONSÁGOK egyült: félévre 6 »

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 2 frt.
félévre 4 »

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt.
félévre 3 »

Külföldi előfizetéseket a postai
meghatározott viteldij la. csatolando.

HORVÁT ISTVÁN

AZ EGYETEMI ÉLET 1845-46-BAN.

(Naplójegyzetelm.)

KOMÁROMBÓL 1845 szeptember közepén utaztam Pestre gőzhajón. A váczi állomásnál a hajó orrán levő kis ágyu erős puffanása figyelmeztetett már bennünket, hogy közeledünk a fővároshoz; mindnyájan a fedélzetre mentünk fel, mely akkor még nem volt emeletes; a hajó gyomrában volt a salon, fölött sétálhatott kiki kénye-kedve szerint, vagy leülhetett a két oldalon elhúzódó rácsos falócán; a dobányzóknak külön kis szobájuk volt fölött a géphez közel, hol lőszördivánokon 6 ember kényelmesen pöfékelhetett. Esztergom és Visegrád után Vácznak is szép formája volt, a püspöki lakot és templomot, meg a többi nagyobb épületeket tekintve, már az előkelőbb magyar városok közt is számot tett. Nem először voltam ekkor Pesten, de mégis meglepett a szép panoráma, mely, a füstölgő ó-budai és új-pesti néhány gyárt elhagyva, mindenki előtt impozansnak tűnt fel; az István főherczeg-, Európa-szálloda, majd a Nákó-ház, Diana-fürdő és a szép Lloyd-épület; a mesés nagyságu Wurm-ház (még akkor 3 emeletes volt), Angol királyné fogadó, a távolban látszó görög templom stb., ez képezte akkor a szép Dunapartot; ez látszott csak messziről, nem a sok szemét, por, piszok, mely szintén végig húzódott a víz mellett, hol a gyümölcsös és hagymás-köfák ültek; feltűntek még az épülőfélben levő s a Dunából kiemelkedő lánczvid oszlopai a felvonó gépekkel, gerendázatokkal; előtte a parton rendetlenül heverő nagy gránitkoczkákkal, melyek deszkakerítéssel lévén elzárva a közönség vizsga szemétől, csak a fölülről gőzhajón érkező utasok pillanthattak be ezen rejtett helyre. A hajóhid az „Angol királyné” fogadóval volt szemben, ezen fölül állt ki a gőzhajó.

Mire megérkeztem állandó szállásomra, sógoromhoz a sóstiszi lakba, mely akkor még jobban kilátszott a földből mint most, merőben elkábitott a szokatlan zaj és csak másnap tekintettem körül a fővárosban. A mint a sóház 3-ik kapuján kiléptem, a sok szekér és ló-okozta szemét, keverve a szelhordta rákosi homokkal, bucskákat képezett, ezen átvergődve jutottam a Dunaparra, előttem állott a kopasz Gellérthegy csillagvizsgáló tornyával: nem mertem az utcákban

járni, nehogy elgázoljanak a kocsik, de meg a fővárosi életet is csak később szoktam meg; lépten-nyomon „Donau-Wasser”-t kiabált a számár káré mellett baktató vízfordó ember, tovább menve a kozmopolita drótostót „Raindbinden” kiáltozása boszantott, mert a belvárosban jobban meghúzta a német szót, mint a külvárosban a magyart; ehhez járult még a „Nichts zu handeln!” kiáltás és sok más bábeli zavar. Én tehát a Dunaparton sétáltam föl-fel, hogy el ne tévedjek valahogy, így jutottam ki a váczi temetőbe; ez sűrű fákkal és sok szép sírkövel ékeskedett, azért pár órát itt is időztem, midőn visszafordulván, hazafelé balagatomban észre vettem, hogy dél is elmúlt, így rokonaim nagy aggodalmára későn érkeztem haza.

Másnap már a belvárost és mellék-utcáit szemléltem meg és a nagybátyámtól apró

költségekre kapott 50 forintot könyvekre költöttem. A sok kocsi, azekér és targonczás kikerüléséhez szoknom kellett, azért legjobban szerettem a párisi utcát, melynek nagyszerű konstrukcióját nem győztem eléggé csodálni s irigyeltem a párisiak kényelmét, a hol még több ily üveggel fődött uteza lehet, úgy gondoltam. A váczi uteza, kirkataival, akkor is a legelegánsabb uteza volt Pesten, habár még nem volt annyi új épület benne. A nagy vásártérről (mai Erzsébettér), melyen a süppedő homoktól alig járhattam, visszatértem más irányban, s a „Fehér hajó” fogadón keresztül, hol megbámultam a vörös sipkás szerbeket, a Nemzeti színház felé tartottam. Ez még akkor régi alakjában is eléggé szép épület volt; épen előtttem vitte egy ember nagy tömlőben vállán az estére való légszeszt. A muzeum szépen emelkedett ki a körüle elterülő

HORVÁT ISTVÁN.

káposztás kertek és szemétdombok közül; de ezen túl már nem mertem ügyelegg, mert eleve figyelmeztettek, hogy a »két pisztoly« és »orosz-lán« fogadóba szállnak rendesen az alföldi bicskások és lóköltők; sokszor történt már, hogy fényes nappal megtámadták az embert; különben is azél kerekedett és a sűrű porfelhő elsötétítette a napot, szemem, szám megtelt és lélekzetemet elfojtotta, úgy hogy csak háttal fordulva a szélnek, mehettam haza.

Az egyetemi épületet is meg kellett már látogatnom, mert elérkezett a »Veni sancte« ideje a az előadások sora. A komáromi benczések gymnáziumának 6-ik osztályából jutottam ide a 7-ikbe, melyet akkor egyszerűen logikának hittak, a 8-ikat fizikának, ebből aztán ki jogász lett, ki orvos, vagy a mérnöki kurzusra ment a József-műegyetemre. A jogászok már akkor is lenézték a kis süldő-diákokat, nekik külön kávéházuk volt, az uri-utczai »Pilvax«, míg a bölcsészeknek a papnövelde- és egyetem-utczá sarkán, a gróf Károlyi palotával szemben volt egy háromszögben hosszan elnyúló, primitív berendezésű kis kávéházuk, melyet közönségesen »filozófiának« hívtak.

Mikor fölolvasták a fegyelmi szabályokat, megboradtunk ugyan az elősorolt büntetésektől, de azért másnap már csak a hagyomány és a tapasztaltabbak elbeszélése után tudtuk magunkat mihez tartani. A 7-dik vagy az első filozófiai osztály az egyetemi épület 3-dik emeleti sarok-termében volt, lehetünk összesen vagy 300-an az ország minden részéből. A ráczokkal, vagyis horvátokkal és szerbekkel nem tudtunk megbarátkozni, mert már akkorszeparatistikus tendenciákkal voltak saturálva.

Lassanként a tanárainkkal is megismerkedtem, de csak úgy távolról; féltünk tőlük, de szerettük is őket nagyon. *Verner József* (később Verney) pedagógus lábain csoszogva járt, és meg-megállt az utczán, vagy leült a sarok-kőre, hegyes frakkban járt nyáron, télen hosszú kabátban; midőn később már megismert és beszélni akart velem, szokása szerint behítt egy kapu-aljába, ott beszéd közben addig morzsolgatta felöltöm gombját, míg az kezében maradt; midőn a katedrán leült, kalapját és fekete hálósipkáját letette, színről-színre láttuk vörös parókáját és haragtól villogó vörös szeméit; spanyolnád botjával nagyot ütött az asztalra s úgy kezdte előadását latinul; mindig élénk és érdekes volt az, mert sűrűn fűszerezte életéből felhozott adomákkal; többi közt az élettel való meg hasonlást magyarszván, lelkünkre kötötte, hogy soha se kell elcsüggednünk, lám ő minden volt az életben, még kéményseprő is, mindaddig, míg vörös fejét kidugván a kéményen, félreverték a harangot, aztán elkergették, feleségét pedig a 32-ik kikoszarás után kapta; ezen nem is csodálkoztunk. Báró Eötvös Józsefről, mint tanítványáról, mindig büszkén emlékezett meg és dicsérte Karthauziának mély filozófiáját; hanem a leczkéjére későn érkező budaiakra nagyon haragudott. Reggel 9 órakor tartván a leczkét télen is, bezárta belülről az ajtót és midőn a zimankós időben a túlpartiak, Dunán ladikon későn vergődven föl az iskolába, dideregve türelmetlenkedtek és dörömböztek az ajtón, hátratarított bottal ment azt kinyitni, végig vert aztán rajtuk, úgy kergette el őket, mignem megbánva heveskedését, ő kért tőlük bocsánatot. A többi közt iskolatársam volt báró Sennyey Lajos, báró Lopresti Árpád, gróf Rádai Pál, Török Sándor és Kolosi, a ki Lamberget megölte, de ez csak »benevolus auditor« volt, s mindig szelid, de korlátolt eszű fiúnak ismertem. — *Wolfstein József*, az algebra és mathézis tanára, hórihorgas német ember, ősz hajjal és szemüveggel fegyverzett

meredt, rövidlátó szemekkel, hosszú kaputjában és tubákos pikszisével igazi Schulmeister formájú volt; szót sem tudott magyarul, de latinul igen jól adta elő tantárgyát, melyet azonban kevesen kedveltek; azért megtörtént nem egyszer, hogy leczkéje alatt az utolsó padokban, hova a korosabb szakállas, bajuszos kamaszok vonultak vissza, szivaroztak és kártyáztak. A névjegyzéket igen ügyesen tudta kinzásunkra alkalmazni, ideoda forgatta, a »Dominus« szót vontatva ejtette ki, majd a keresztnevet húzta meg, míg végre a vezetéknevet is kiejtve, a kiket az nem illetett meg, fellélezhetünk. — *Reizinger János* a világtörténelmet adta elő magyarul; de még csak pár éve mult, hogy a magyar nyelv tért foglalt az egyetemen, azelőtt latinul beszélt ő is, s ez meglátszott az előadásán, mert csetlett-botlott a nyelve, így midőn azt akarta mondani »a hadsereg átvonult az erdőn«, e helyett azt mondta »átvonult a silván«; különben sokat olvasott, művelt piarista volt, szerette tanítványait, különösen azokat, kik nem csak manualisát, »Bolla Világtörténelmet« olvasták, hanem más historiát is; engem egy alkalomból, midőn egy óráig beszéltem neki az előbbeni előadásából, fűszerezve azt »Strahlheim Welttheater«-jéből, magához hivatott és megnyitotta előttem könyvtárát. — *Rändler Nepomuk János*, a későbbi veszprémi püspök volt a hittanárom; igen finom, arisztokratikus világi pap volt; sokat utazott, világlátott ember lévén, leczkéit utazási tapasztalatainak elbeszéléssel tette érdekessé.

Nunc venio ad fortissimum virum. *Horvát István* volt az összes egyetemi hallgatóság kedvence, úgy hogy előadására még a fizikusok, jogászok, sőt a városi polgárok közül is többen sereglettek; szűk volt ekkor a nagy terem, sokan egész óra alatt állva hallgatták őt, de feszült figyelemmel; a filológiát adta elő, mely a magyar nyelv és irodalom története volt általános szempontból, de inkább beszélt ő a magyarok története, még inkább a magyarok eredete és őstörténetéről. Midőn a magas termetű öreg ur, okleveleihez hasonló pergamen-sárgás színű arcával, apró bennülő szemével, tömött ősz hajzatával, fehér selyem czilinderében, hóna alatt mindig egy nagy könyvvel, megjelent és elfoglalta helyét, villogó szemével végig nézett az osztályon és szokott »Uraim!« megszólítással elkezdte előadását, siri csend lőn, melyet csak a távoztával hangoztatott »éljen!« szakított meg. Kézíkönyve nem volt, hanem a korábbi tanítványaitól lemásolt kézirat, mely összesen 16 rövid fejezetből állott és egy-két ivre könnyen ráfért, szolgált manualisul. Ezt kerdezte vizsgán is, még pedig fejezetről fejezetre, s miután betűrendben feleltünk, előre tudta mindenki, mit fognak tőle kérdezni, tehát jól feleltünk; a vizsgákon mindig volt jelen egy másik tanár is; ő rendesen Wolfsteint hívta meg, ki szót sem értvén magyarul, a kalkulus beírásánál Horvát István jegyzékéről nézte le azt és úgy jegyezte a magáéba. A kinek német neve volt, az felelt legyen bármily jól, Horvát Istvánnál jeles nem lehetett, csak elsőrendű. Mi rajongtunk a nagy tudós előadásaiért; midőn egyszer a 150 nyelvű mintyánkot hozta el és abból a khinait olvasta, ezt megmosolyogtuk ugyan, mert nem értettük, de az abból levont következtetéseket és magyarázatokat szent áhitattal hallgattuk végig és csodáltuk, midőn azt mondá, hogy a khinai nyelv nem is oly nehéz, különben ő 16 nyelvet tud, most tanulja a legnehezebbet, a szanszkritot; oly meggyőzően tudott valamit előadni, hogy még azt is elhittük neki, hogy Ádám apánk magyar ember volt és Kaint Kajánnak hívták; hát még mikor az afrikai vas-nemzetről beszélt, akkor

bámultuk még csak igazán. A világgal és az írói körökkel gyakran meg hasonlott és ezt panaszolva hozta föl előadásai közben. Széchenyre, ki őt nem szerette és az akadémiára különösen neheztelt. Midőn már a vizibetegség erőt vett rajta, még akkor is eljött kocsin előadásaira, de kedélye mindinkább borult és fájdalmas hangon említette nagyobb testamentomát (a magyarok általános történelmét értette), melyet ha megírhat, szíve hő vágya betelnék, mert, ugymond, »ha az arkhitektus kidől, az épület is összeomlik«.

A kedves és szeretett tanár iránti vonzódásunkat és rokonszenvünket akartuk kifejezni, midőn aranytollal leptük meg őt. Gróf Rádai Pál mondott rövid beszédet, mire ő megilletődve s meleg szavakban köszönte meg ragaszkodásunknak ezen szép jelét és kezébe véve a fényes arany tollat, megrázta azt, s meghatva, de ragyogó szemekkel mondá: »míg szívem dobogni fog, meg nem szünik hazámért dobogni«.

S e nemes szív megszűnt dobogni 1846. június 13-án, de emléke még mindig él közöttünk és élni fog, míg a magyar magyar lesz!

Idősb Szinnyei József.

HORVÁT ISTVÁN.

(1784—1846.)

Ma, május 11-én gyűlnek össze az utolsó »ázsiai magyar« tisztelői, hogy részt vegyenek a szülővárosá, Székes-Fehérvár által születése századik évfordulójára rendezett ünnepélyen. Ha a mai tudomány sokban elítéli is Horvát István működését, azt hisszük azért méltó azok emléket följutani, kik irodalmunk újjászületésében s a Mária Terézia és II. József intézkedései következtében ellankadt nemzetiségi önértzet fölélesztésében kiváló tényezők gyanánt szerepeltek; pedig nemzetünk e jelesei sorában Horvát István kiváló helyet foglal el. Ő 1784. május 3-án született Székes-Fehérváron. Atyja Horvát János kézműves, anyja Tompos Anna volt. Szerény családi körben nyerte első neveltetését a gyermek és a tudományok elemeit is otthon, szülővárosában, szíva magába. A királyi és városi és annak emlékei kétségtelenül befolyással voltak az ifjú lélekre. 1799-ben Pestre ment, hol bölcsészeti és jogi tanulmányait 1806-ban fejezte be. Ezen idő alatt irodalommal is foglalkozott, s szorgalma és tehetsége Révai és Kazinczy barátságát szerezte meg számára. 1803-ban az Ürményi József országbíró házához jutott nevelőnek, miáltal anyagi gondjain könnyítve, nyugodtabban élhetett műzsájának. Munkálkodását versírással kezdte, de nemsokára Boldogréti Vig László név alatt Révai mellett szállott síkra Versegby Ferencz ellenében.

Az ut meg volt törve, s Horvát haladhatott azon a pályán, mely később számára babért és gáncsot egyaránt termelt. Révai halála után folyamodott az üresen maradt tanári szék elnyeréséért, de elbukott. Czinke Ferencz nevezetett ki Révai helyére, míg Horvát, Révai jelesebb tanítványainak kérésére, magán-előadásokra vállalkozott.

Szemere Pállal és Vitkovicsal Kazinczy »pesti triász«-át alkotta, mely az Auróra-kör fellépése előtt Révai és Kazinczy szellemében folytatta munkálkodását. 1808-ban az egyetem jegyzője lett, a következő évben pedig Ürményi mellett titkárságot vállalt, melyet 1820-ig viselt. 1815-ben a nemzeti muzeum könyvtárának őrévé nevezetett ki. Ez alatt folyóvást dolgozott a »Hazai s külföldi tudósítások«-ba, az »Auróra«-ba, »Regelő«-be. Ez időre esik történetírói pályájának kezdete is. »Verbőczy emlékeztető«-t 1819-ben adta ki, melyet egymás után követtek »Magyarország gyökereis régi nemzetségeiről«, »Rajzolatok«, »Henrik portugalliai grófról«, s »A jászok« című munkái. 1823-ban az egyetemen az oklevél-, nemzetség-, pecsét- és címertan tanárává nevezetett ki, mihez 1830-ban új kinevezés járult, a magyar nyelv és irodalom tanszékét nyervén el.

Az akadémia iránt ellenszenvvel viseltetett. Nem tudta megbocsátani, hogy az újdonsült tudós-társaság tagjai hol tárgyilagosan, hol gunyolódva feszegették, bírálták történeti dolgozatait. «Észrevételei a magyar tudós-társaság iránt» neheztelésének bizonyítéka. Nem tartja czélszerűnek vidéki tagok választását, mert «a mezei rendes társ»-ak, mint ő nevezi, segéd-eszközök hiányában kénytelenek a munkát sokszor abban hagyni. De nem is vár attól nagy eredményt, s különösen a nyelv törvényeinek megállapítására nézve megjegyzi, hogy az akadémia «inkább zavart csinál, mint egységet». «Különben — mondja más helyen — ha a tudós-társaság a magyart ki nem mindenkor szeret önnön maga gondolkodni, — csak tekintetre, észnyugodalomra és más követésre akarja vezetni: óhajtom, hogy nemzetem kebelében e lustító szer soha lábra ne álljon.» A különczködő ész e vád minden sorából kéri, mit azon tény is megerősít, hogy az akadémia által két ízben történt megválasztását visszautasította.

Utolsó éveiben ismét két munkával gazdagította irodalmunkat. 1843-ban Horvátországról írt közjogi munkája, 1844-ben pedig a «Slavinokról» című dolgozata látott napvilágot.

Halála 1846-ban jun. 13-án történt, mielőtt még azt kieszközölte, hogy egyetemi tanszékének örökösére most is élő fia, Árpád neveztesse ki.

A mi munkálkodását illeti, nagy tévedései mellett is tartós emléket biztosít nevének az a lelkesültség, melylyel a múlt század germanizáló törekvései által alapjaiban megingatott nemzetiségi tudatnak fölélesztésében buzgálkodott, s a melylyel különösen a honszerelmet csepegtette tanítványai lelkébe. Ez érdemét tanítványai egyik legjelesebbje b. Eötvös, az ő nekrológjában meghatározó szavakkal ecseteli, a melyben többi közt azt mondja, hogy «azon óriási honszeretet hatalma, mely a tudóst elragadta, elragadta tanítványait is, s elvonatkozva egészen tudományos érdemeitől, ha munkásságának ezen oldalát tekintjük, a haza Horvátnak érdemeit soha nem hálálhatja meg eléggé. Nem volt tanítóink között, kitől annyian tanulták volna a hazát szeretni». S ez érdem kétszeresen nyer jelentőségében, ha egyetemünk mai viszonyait az e század elején uralkodó szellemmel összehasonlítjuk, mikor az egyetem tanárai közül többen azt vitatták, hogy a magyar nyelv «a tudományok behatottabb tárgyalására teljesen alkalmatlan».

Mint előbb említők, tudományos munkálkodásának sorát egy Verseghy ellen írt polemikája nyitja meg, melyben szenvedélyes hangon, kigunyolva Verseghy egyes kifejezéseit, veri vissza ennek Révay és rendszere ellen intézett támadásait. E munkájával a nyelvészkedés terére lépett, a nélkül azonban, hogy azzal tüzetesebben foglalkozott volna később is. De fölismerte a nyelvészet szükségét a történeti nézve, s azt folytatta is, bár később nagy tévedésekre vezetett.

Apróbb, a nemzet történetére vonatkozó, önálló munkákban és folyóiratokban megjelent dolgozatain kívül, 1815-ben «Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás híres magyar királyoknak védelmeztetése a nemzeti nyelv ügyében» című munkája jelent meg, melyben éles kritika alá veszi Schwartz állításait, s kimutatni igyekszik ezek tarthatatlanságát. Ezt a «Verbóltzi emlékezetének» második kötete követi, melyben gazdag oklevél-gyűjteményt ad, hogy ebből a Hunt-Pázmán nemzetség genealogiáját összeállíthassák.

1820-ban «Magyarország gyökeres régi nemzetségei»-ről ad ki egy értekezést, melyben a 108 nemzetséget felsorolja, bár állításai nagy részben alig állják ki a bírálatot.

1825-ben jelennek meg a «Rajzolatok a magyar nemzet legrégibb történeteiből», melyben tévedéseinek egész tömegét tárja szemünk elé. Nem látja át a természet azon törvényét, melyet egy tízeddel később «a haza bölcs» a lengyelek ügyében tartott beszéde elején hangsúlyoz: «Nemzetek lesznek, nemzetek vesznek», s azt vitatja, hogy a magyarok eredete az őskor homályában vész el. Magyar volt Ábrahám; magyarok harcolnak a régi görögökkel, rómaiakkal; Hannibal magyarokkal veszt el az ütközetet Zámánál a nagy Scipio ellen; a parthusok magyarok voltak, mert e szó annyit jelent, hogy «pártos»; «Dárius» szintén magyar, minthogy e név a magyar «Tarajos»-sal azonos.

«Herodium»-ot (a bibliából) a magyar «Arad»-dal egynek veszi, a «Tichon»-t pedig «Tibany»-nyal. Hosszasan fejtegeti a «magyar» szót, s végre a «magereszió»-n akad meg figyelme, mely egyjelentésű a «magyarral», minthogy őseink szántó-vető emberek voltak, s felsorolja a különböző változatokat, melyekben e szó a különböző népeknél előfordul. Mind e tévedéseket enyhíti az a melegség, melylyel a hazaszeretettől lángoló lelke a kérdést tárgyalja.

«Henrik portugalliai grófról, mint magyar királyról» írt munkájában ezt I. Géza király fiával vitatja. A «Jászok»-ról kiadott dolgozatában Schlözer és Gatterer ellen védi a nép magyar eredetét, s Pliniusnál, Ptolemusnál igyekszik megtalálni a jász nevezetét, míg egy 1831-ben kiadott, s «A deutschok Mózesből Tacitusig» című művében a németek eredetét kutatja, bár ezt is, a tudomány mai állásából tekintve, számtalan tévedésekkel.

Majdnem ötven évre terjedő munkálkodást szakított meg a halál Horvát István elhunytával. Híven, lelkesedéssel szolgálta a föllendült irodalmat, s a magyar nemzetiséget, melynek «apostola volt az irodalomban, a tanítói széken, és társas életben». Előadásai gyújtottak, nemes heve magával ragadta hallgató közönséget. Ha voltak hibái, vannak és lesznek érdemei is, melyek emlékét fönntartják.

MARCI BÁC SI MALMA.

Elbeszélés.

Irt a SZÉPFALUDI Ó. FERENCZ.

(Végén.)

VII.

A malom vize csak úgy hajtott a kerekeket, mint előbb; az édes csók csak úgy elcsattant, mint előbb. De a fiatal menyecske kedve nem volt olyan, mint előbb.

Bevallottad-e szép asszony azt a titkot, melylyel tapasztalásod szélesült? Odamentél-e férjed ágyához, ráborultál-e szeretetteddel s bevallottad-e az örömet? Más asszony így szokta és vidámság van a házban, a gazda arca ragyog, azt sem tudja mitől, azt sem tudja miért; a szomszédok ha kérdezik, mosolylyal válaszol. Még ha az adósságát kéri is, akkor is az örömet látja. Itt kezdődik az igaz boldogság, nem a menyegző napján.

Te pedig könyezel Babos Mártonné. Megvert az urad; rossz szemmel néz rád; nem olyan, mint a mézes hetekben? «Oh bárcsak ne dőlgetne, ne szeretne így... nem érdemlem meg!» mondja magában és egész nap száritja könnyeit, de azok nem akarnak felszáradni. Csak ha a gazda lép a kamarába és odaül mellé, akkor erőltet egy kis vigaszt.

«Jaj, az az urfi! Miért ismertem meg! Mivé tett engem! A pokolban vagyok, pedig mennyországban lehetnék!»

Szegény Babos Marci nem is tudja, hogy feje fölött meggyuladt a háztető. Csakugyan vizre van építve a boldogsága és mégis tűz fogja megemészteni. Csakhogy ő még nem látja a szikrát, úgy el van rejtve, de a menyecskét már égeti.

Fussatok, fussatok erről a helyről. Hagyjátok itt az érvizi malmot és még megszabadulhattok!

Hogyan? Nem élt még ily vig napokat ez a malom, mint a mostaniak. Mikor Marci gyerek megszületett, annak az érkezését sem várták olyan czeremóniával. A loccsanó habok, a kerekek forgása, a nagy masina zakatolása szolgáltatta a muzsikát; olykor pedig, vasárnaponként, a Peti cigányt is elhívatta Marci gazda a faluból s az olyan keserveseket húzott, hogy a menyecskének mind a két szeme könnybe lábbadt.

Milyen világ lesz itt pár esztendő múlva! Ide fog vándorolni a falu népe, ha boldogságot akar látni. Jertek, jertek, szeressétek meg a világot, szeressétek meg az embereket! Lássátok, nem sok kell ahhoz, hogy az ember megelégedett legyen: egy kis malom, egy kis menyecske, két erős kar, mely dolgozni és ölelni tud s nem cserélnél a Dárius kincsével sem.

Egy szép tavaszi reggel Marci azt mondta a feleségének, hogy Varjas tekintetes urhoz megy, hogy lefizesse az utolsó részletet a malom árából; nagyon zaklatja a lelkiismeretét ez az adósság. Ugy akarná, hogy ne tartozzék már senki fiának, övé legyen egészen a maga háza.

Addig nem is egész ember, míg ez nincs meg; addig a felesége sem az övé, pedig Rózsikáját száz malomért nem adná oda.

Utközben Béla urfival is találkozott, ki éppen vállára vetett puskával a vadászatra ment.

— Hát mit csinál a gazda otthon, Marci gazda?

— Megvagyunk valahogy, tekintetes urfi.

— Gonosz ember, a legzebb leányt vitted el a faluból.

— Az a leány sorsa, hogy elvigyék. A virág is elhervad, ha nem ápolják. Most viszem Varjas tekintetes urnak az utolsó rátát; holnaptól kezdve már nem tartozom senkinek, ur vagyok a háznál, urfi!

— Sok szerencsét!

A két fiatal ember, egyik erre, másik arra ment. Az urfi ment a vadászatra, ... de nem oda, a hová indult.

Ez éppen kapóra jött. Egy óra előtt nem térhet vissza a kuriából. Litogassuk meg a menyecskét!

Mikor Marci Varjaséknak lefizette az utolsó tartozás-részletet, ép akkor nyitott be Marci gazda házába az urfi, hogy megrabolja a gazda legfőbb kincsét.

A kis menyecske csak egyedül volt otthon, mikor az urfi megérkezett.

— Mit keres itt az urfi? — kérdezte megijedve Rózsika.

— Pótolni jöttem az uradat, a ki éppen hozzánk ment.

— Mit akar, az isten szerelméért?

— Tudom, hogy szeretsz, hát eljöttem megmondani, hogy én is szeretlek. Átkozom a lelket annak a magas embernek, ki elrabolt tőlem. Miért nem kerestél magának más leányt; miért azt, a kit én is szeretek?

— Menjen az urfi isten hírével, ne növelje a bajomat.

— Elfeledd már az én csókomat?

— Bárcsak elfeledhetném. Megvert vele az isten!

— Ha megvert, meg is áld; adj még egyet! Mondd, hogy szeretsz még egy kisé. Lásd, nem hallja senki, nem látja senki; most bevallhatod még egyszer, hogy mindig engem szerettél.

Rózsika egy szót sem szólhatott, aggódva nézett mindenfelé, úgy tetszett, hogy minden lépten-nyomon beléphet a gazda és akkor vége.

— Hát azt akarja az urfi, hogy a vízbe öljem magamat szégyenletemben? Elvette becsületemet leánykoromban; még mint asszonyt is szégyenbe akar hozni? Oh én szerencsétlen!

Nem tudta elfojtani könnyeit.

Béla urfi odaült mellé, átkarolta a derekát és akárhogy szabadkozott, csókra csók következett. Hogy védje magát a szégyény asszony, mikor most is szerette! Majdnem elalélt karjai közt, szíve dobogott, — úgy érezte, hogy ezt nem élheti túl. Bünt követ el, megcsalja férjét és erre a percze mégis boldog. Szegény, szegény asszony!

A habok mintha nem forgatnák többé a malom kerekeit olyan vigan. Minden loccsanás egy-egy könnyullatás. A malom is könyezi a megzavart boldogságot.

Kakuk költözködik a galambok közé. Nyomorult kakuk.

A malom ajtaja be volt csukva, mikor a férj haza érkezett. Kifizette adósságát és sietve jött, hogy hírül adja az örömet. Zárt ajtó fogadta.

A férj először azt kérdezte, ki van otthon, nyissák fel. Mikor nem nyílt, szörnyű sejtelmében egy rugással bezúzta az ajtót és ott találta az urfi meg Rózsikát.

Olyant ordított, mint a megsebzett orosz-lán, de szólni egy szót sem tudott.

Az urfi, a mint meglátta a bösz férjet, fegyver után kapott és védelmezni akarta magát, meg az asszonyt. De az orosz-lán megkapta az urfi fegyverestől és az asszonyt; aztán átölelte s bedobta oda a zúgóba, a malom alá és utánok kiáltotta: «Szeressétek egymást!»

Az asszonyt és az urfi halva fogták ki egy hét múlva. Nem tudta senki, hogy kerültek a vízbe.

Marci bácsi pedig ott áll a malom előtt, nézi a habokat s balekiált: «Igen, igen, ott usznak, — szeretik egymást!... Csak uszszatok!»

A gyilkost keresik, de nem találják. Marci gazda azóta, hogy belökte őket a vízbe, egy okos szót sem szól. Attól ugyan nem tudhatnak meg semmit. Elaszott, munkája nincs, egy da-

rab kenyeret kap itt-ott, hanem azért az érvizi malom még mindig zug, zakatol, kessereg... mulattatja Marzi bácsit husz esztendő óta.

Már nem sokáig tart, mert a malom kerekei össze vannak törve, a garad is beomlott. Meglehet, hogy gazdájával egyszerre fog összeomlani az ócska malom. Nagy a bánata mind a kettőnek!

Szomorú a története ennek az ócska malomnak!

EGY OLASZORSZÁGI TITKOS SZÖVETSÉG.

Foglalkoztunk e lapokban, mint olvasóink emlékezni fognak, több politikai és más jellegű titkos társulatok és szövetkezetek szervezetével, valamint azok keletkezésének történetével is. Ez alkalommal egy más titkos szövetkezet, a Sziciliában régóta ismert és rettegett *Mafia* működésének egynémely oldaláról lebbentjük

hurczoltak s csak jelentékeny váltságdíjért bocsátották később szabadon. Még nagyobb feltűnést keltett Calvino Francesco herezeg esete. Ez múlt év november 3-ikán szokása szerint este tért haza Trapani nevű jószágára, hol lakása volt, midőn két kilométernyire a várostól kocsiját tizenkét álcázás, álszakállas egyén támadta meg, a kocsit és a lovakat egy rejtett utra hurczolták, aztán a kocsist fához kötözték, s őrizetére egy embert hagytak hátra. Magát a herezeget magokkal vitték s pár nap múlva 150,000 frank váltságdíj lefizetése mellett bocsátották szabadon.

A váltságdíj mellett való szabadonbocsátás rabló-politikáját mondhatni a közigazgatás gyámoltalansága teremtette meg. Jól tudja a foglyul esett, hogy nincs mit számíton a hatóság védelmére s azért nem áll egyéb előtte, mint hogy lehetőleg kiegyezzen a rablókkal. E mellett Olaszországban a nép még mindig bizonyos romantikus dicsfénnyel övezi vakmerő rablóvezérei alakját, mint egykor nálunk

tot, a nélkül, hogy oka után tudakozódnék. Mindezeket eléggé beigazolta a múlt ősszel Palermóban tárgyalt óriási Mafia-pör.

Czéljaul tűzi ki a Mafia mindenekelett oltalmat és segédelmet nyújtani tagjainak a Mafián kívüli társadalom ellen, előmozdítani azoknak magán-érdekeit minden tiltott és megengedett uton. Oly esetekben, midőn a Mafia tagja oly bűncselekedetet követ el, hogy helyzete már tarthatatlanná válik, legalább menekülését segítik elő a külföldre, hol a szövetségnek tovább is tagja maradhat. De a magánbosznak is kész eszközeül ajánlja föl magát a Mafia s alkalmatlan üzleti versenytársakat, veszélyes ismerősöket és irigylett ellenfeleket minden kimélet nélkül tesz el láb alól.

Még fontosabb és veszedelmesebb az a befolyás, melyet a Mafia a választásokra és a közhivatalok betöltésére gyakorol, a polgárok terrorizálása s minden esél és ármány felhasználása által. És ebben rejlik egész működésének fő-sulypontja, egyszersmind a legveszedelmesebb,

A TRÓNÖRÖKÖS-PÁR KONSTANTINÁPOLYBAN. — KIRÁNDULÁS A HÉT-TORONYHOZ.

fel a fátylat. A Mafiának legalább neve ismeretes mindenki előtt, a ki csak Olaszországban megfordult. Régóta küzd az államhatalom mindenféle eszközökkel e rablószövetkezet garázdálkodásaival, a nélkül, hogy sikerült volna eddig megfékeznie. Szicília egész iparára és gazdaságára súlyos csapásként nehezedik a középkori időkre emlékeztető eme rablógazdaság s minden évben bejárják az európai lapokat ama sajtóságos s csaknem hihetetlen hírek, melyek majd ez, majd ama nevezetes és előkelő egyén eltűnéséről szólnak, kik e rablóbandák kezei közé jutva, csak óriási váltságdíj-összeg mellett szokták kieszközölhetni szabadulásukat.

A közbiztonsági állapotoknak s a Mafia vakmerő üzelveinek jellemzésére elegendő egy pár esetet felhozunk. Múlt évi augusztus 25-ikén San Giovanni Belfiorenál összeütközés történt a katonaság és Ricca nevű haramia bandája közt. Másfél órai küzdelem után mindkét fél több halottal és sebesülttel vonult vissza, a mi kétségen kívül helyezte a banda fegyverzettségét. Ugyanez időtáj Girgenti város kapuja előtt Santoro nevű földbirtokost a rablók el-

is a pusztai futóbetyárokat, s tudva azt, hogy áldozatait az is csak a vagyonosabb osztályok köréből szemeli ki, nem lesz árulója, sőt a körülményekhez képest még elő is segíti terveit.

A Mafia, mely virágzása tetőpontját a Bourbon-kormányok alatt érte el, ép úgy gonosztevők szövetkezete, mint a nápolyi Camorra. Mindenütt vannak tagjai, kik azonban csak kiállott próba után vétetnek föl a szövetség kötelékébe, mert egyik legfőbb kötelességük, nem riadni vissza semmi erőszakosságtól, még a gyilkosságtól sem, mihelyt egy áruló vagy ellenség megbüntetéséről van szó. Természetes, hogy a Mafiában vannak a társadalomból kitaszított egyének, elzúllott existenciák s megátalkodott bűnösök is, de azért tagjai annak egészen tisztas polgárok, sőt előkelő állású férfiak is, kik a Mafiát időnkint nem állják saját önző czéljaikra eszközül használni fel. És mindez elemeket a legszigorubb fegyelem tartja össze. Ha a *capo*, a főnök kimondja az ítéletet, holnap ennek s ennek meg kell hallnia, a *mafioso* köteles engedelmesen végrehajtani a rábizott felada-

mert a társadalom legbensőbb rétegeinek megmetyezésére vezet. Hogy az ily mesterkedésekre szükséges segélyeszközöket előteremtse, arra a czélra tagjaira bizonyos adót vet ki, melynek jelentékeny része természetesen a főnök zsebébe foly, ki nem tartozik soha számadással a pénz hováfordítását illetőleg. Az adónak a legkisebb iparostól a legelőkelőbb állású egyénig minden tag alá van vetve, s az, a ki kísérletet tesz az alól magát kihuzni, nem egy esetben igen rosszul járhat, mint a következő történet tanúsítja. Egy gazdag palermói arisztokrata a múlt őszön kiterjedt gyűmölesöseihez új vinczellért fogadott. A vinczellér elment urához s kérte őt, hogy az eddig a környéken uralkodó, s főnöke neve után Mafia Amoroso-nak nevezett szövet-ségnek fizetett adót ne szolgáltatassa többé be a Mafiának, ő ugysis örködni fog a kertek és a termés fölött, s a rendőrségtől ingyen fegyverviselési engedélyt kapván, feladatát képes lesz véghezvinni. Az ur csakugyan beszüntette a Mafiának szolgáltatott adót, s midőn a Mafia a kert megtámadása és pusztítása által igyekezett boszút állani, igyekezete megtört a derék vinczellér

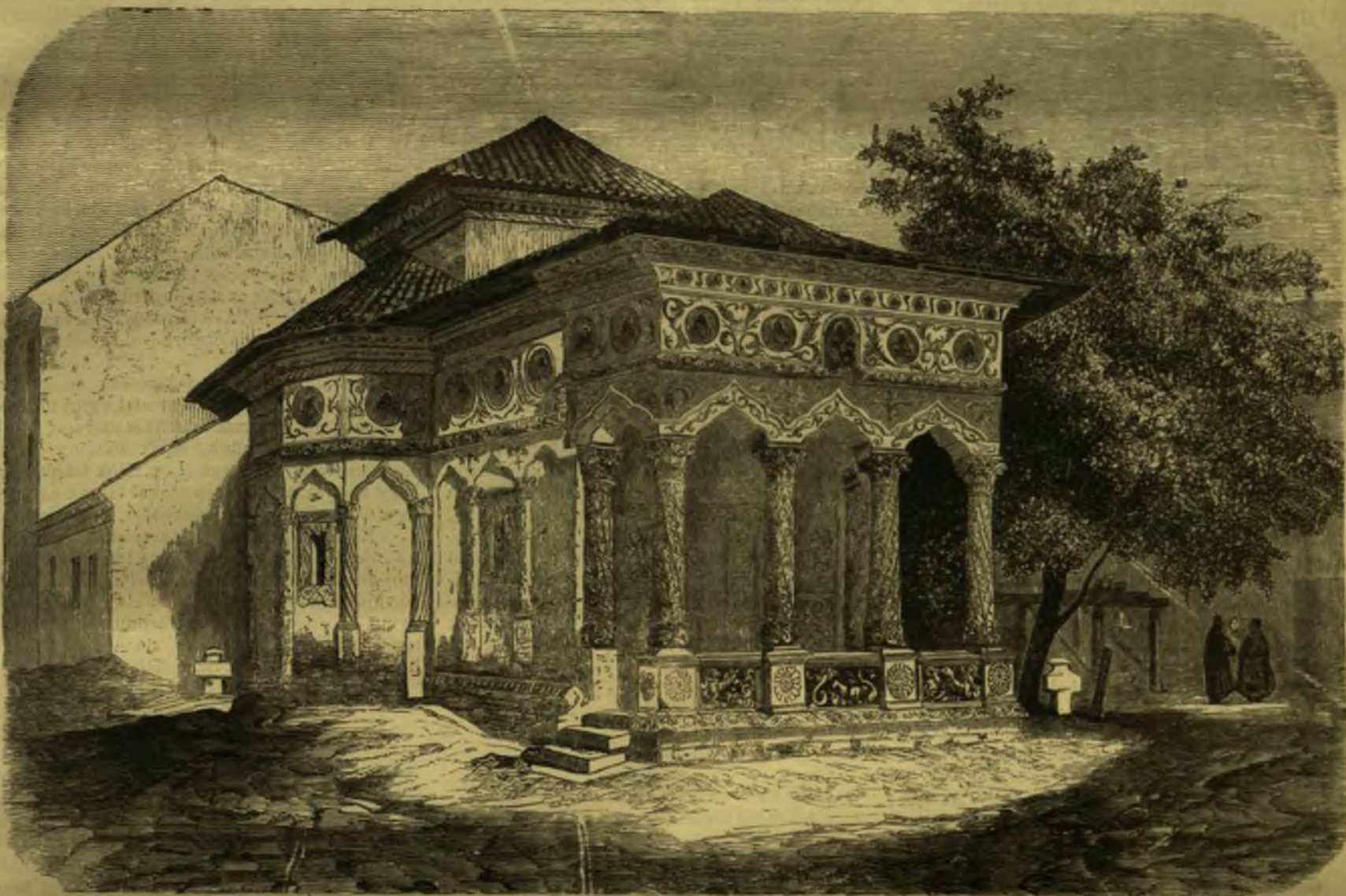
ellenállásán. Azonban a tulajdonost egyszer csak meglátogatta a Mafia egy küldöttje a felszólítá, hogy vinczellérjét azonnal küldje el. A tulajdonos megtagadta a rendelet teljesítését, s ime pár nap múlva a hú szolgát agyonlőve találták meg a narancsfák között.

Más alkalommal egy szatács igyekezett üzlete átköltöztetésével kivonni magát a Mafiának fizetendő adó kötelezettsége alól. Életveszélyes törzsűzés lőn büntetése. Kórházba vitték, hol rövid idő múlva felgyógyult. Megkerdezettve a mérnylő kiléte iránt, azt adá válaszul, hogy ismeri ugyan, de nem nevezheti meg a törvényszéknek. És csakugyan semmivel sem lehetett rábirni, hogy támadóját elárulja. Visszatérve üzletéhez, mindvégig őrizkedett többé ujjat huzni a mindenható Mafiával.

Az ily példa nem elszigetelt. Általában a korz, a szicíliai és szárdinai egy kapott sérelemért inkább vesz önhatalmulag elégtételt sem-hogy a hatóságnál tegyen panaszt. Oka ennek az az általános bizalmatlanság, mely az állami tekintély bármely formája ellen minde-

kasszát a főnök, a capo kezeli, ő osztja ki a zsákmányt s nyújt anyagi segélyezéseket az egyes tagoknak, mindenesetre magának tartva meg az oroszlan-részt. A mafiosik rendszeren nem is ismerik egymást s így annál kényelmesebb eszközül szolgálnak a főnök kezében, kit viszont mindenki ismer és retteg. Ismeri maga a rendőrség is, s egy-egy feltűnőbb csiny után nem mulasztja el letartóztatni és vád alá helyezni. De a mafioso hatalma a börtön falai között sem törik meg, s ki tudja vinni, hogy bizonyítékok hiányában rendszeren újra szabadon eresztik. Hiába tart a palermói rendőrség számos jól fizetett kémét, hiába támogatja a rendőrséget munkájában a carabinieri-csendőrség és hiába vállalkozik Sziciliában a katonaság is szíri szolgálatra s járja be éjjel-nappal őrzárathban a városok utcáit, vagy nyújt önkéntes fedezetet az utazóknak, mindez nem csorbitja cseppet sem a Mafia hatalmát és nimbusszát, mely első sorban a köznép rokonszenvében gyökerezik. Ez a nép képes arra, hogy köteleességüket teljesítő carabinieri-eket oroszva meg-

tetében. Huszonhárom palermói lakos volt azzal vádolva, hogy a Mafiának tagja, melyet az őt Amorosso testvér, mindannyian tehetőse birtokosok, tíz év előtt alapítottak. A vizsgálatnak rendkívüli nehézségekkel kellett megküzdni. Utón-utfele beszéltek ugyan azokról a gyilkosságokról és rablásokról, melyeket az Amorosok elkövettek, de mihelyt a bizonyításra került a dolog, mindenki elnémult. Egy házaspár, melynek ifju leánya az Amorosok házában szolgált s egy mafiosi kényének esve áldozatul, egy nap csak megfoghatatlan módon eltűnt, csak hetek után bátorkodott jelentést tenni a rendőrségnek, annyira haazontalan dolognak tartottak minden ilyen eljárást, s annyira féltek a Mafia haragját fölingerelni. Végre sikerült a bizonyítási anyagot a mafiosik ellen 1874 óta elkövetett kilencz gyilkosságra vonatkozólag összehalmozni. Többek közt egy más versenyző titkos szövetség tagjainak kiirtásával is vádolták az Amorosokat, dacára annak, hogy a két társulat közt egy ideig vérrel aláírt békeszerződés állott fenn. Legbecselesebb bizonyítási anyagot

Ó-HITŰ TEMPLOM BUKARESTBEN.

nütt nyilvánul. E felfogásból vette eredetét a vérbosszunak oly általános elterjedt szokása is.

A mi a Mafia belső szervezetét illeti, említettük már, hogy föltétlen engedelmesség s drákói szigor azok az eszközök, melyek által akaratát érvényesíteni szokta. Minden árulás föltétlen büntetése halál. De kisebb vétségek, például az engedelmesség megtagadása esetében is hatalmában van a testületnek a vétkest minden kigondolható módon üldözni. Nemcsak birtokában zaklatja s háborítja untalan, de polgári állását is, ha kell, semmivé teszi. Utolsó eszköz azonban mindig a gyilkosság, s ez a tudat sok habozót vagy félénket visszatart a meggondolatlan lépésektől.

Minden Mafiának egy elismert feje van, ki minden dologban végérvényesen dönt s a vér-áldozatokat kijelöli. Mellette tanács áll a szövetség legkiválóbb tagjaiból, kiknek azonban csak tanácskozási szavuk van. Titkár vezet minden levelezést a külföldi tagokkal, de csakis álnév alatt, nehogy napvilágra jöjjön a társulat, a mint ez az Amorosó-féle pörben történt. A

gyilkoljon, minden egyéb ok nélkül, mint merő elfoglult gyűlöletből.

Palermóban a Mafia Amorosso főnökei halálnak áldoztak egy hasonló nevű egyént, csak azért, mert a családi nevet az olasz carabinieri egyenruha viselésével bemocskolta. Máskor egy szintén Palermoban vezetett fogoly-szállítmánynak a nép közbenjárása mellett sikerült elmenekülnie, kifeszítvén a kocsit, melyből aztán kiugráltak, míg a nép a futóknak helyet csinált, s azután zárt sorokban akadályozta meg a rendőroket az üldözésben. E tapasztalatokon okulva, az utolsó nagy Mafia-pör tárgyalásánál már teljesen elzárták a néptől a törvényszékhez vezető utat s a vádlottakat szokatlanul nagy számú katonaság kirendelésével, vasrácsok mögül hallgatták ki.

Ez a pör, melyről szólunk, s melyben a hírhedt Mafia Amorosso játszta a főszerepet, rendkívüli érdeklődést keltett a társadalom minden rétegében, s egyike a legnevezetesebb bűnpöröknek e században, méltán odaállítható a tiszta-eszlári mellé, úgy az érdekfeszítőség mint a felmerülő jelenetek változatossága tekin-

nyerte az államügyész egy szicíliaitól, ki New-Orleansban ismerkedett meg a Mafia egyik fejével, a hírhedt Salvatore Marinovval, s annak egész levelezését a vizsgálat rendelkezésére bocsátotta. A rablófőnök halálos ágyán kérte őt fel bizonyos levelek elegetésére, ő azonban e leveleket titkon magához kerítette s helyettök értéktelen papirokat égetett el.

1883 aug. 29-én, tehát ugyanakkor, mikor idehaza nálunk egy más, történelmileg emlékezetesnek maradó bűnpör volt folyamatban, nyílt meg a Mafia-pörben is az esküdtszéki tárgyalás, melyre minden fogolyszállítmányt több mint ötven rendőr és katona kísért, míg az utakat a közönség előtt elzárták s magába a terembe 150 embert rendeltek be tisztségeikkel szolgálattételre. A kihallgatott tanúk száma több mint 300-ra ment s mindennap tartottak tárgyalást. A vádlottak konoksága meglepő volt, nevetgéltek és elcseleztek s úgy viselkedtek magukat, mint egy színházi előadáson. Csak október 17-én került a sor az utolsó tárgyalási napra; az esküdtek délelőtt vonultak vissza ítélethozatalra s az egész délutánt és éjjelt a törvényszék által elbők terjesztett

424 kérdésre adandó válaszszaal töltötték el. Csak másnap reggel 7 és fél órakor volt kihirdethető az eredmény. Magának az esküdtzék ítéletének felolvasása két teljes órát vett igénybe, mire az államügyész megtette indítványát s délután 4 órakor kimondatott az ítélet, mely tizenkét vádlottra nézve halálra, a többiekre nézve pedig hosszú szabadságbüntetésekre, huszonöt évig terjedő bagnora szólott.

Igy végződött e nagy szenzációt okozott pör, mely a maga középkorba illő jeleneteivel oly érdekes adatokat szolgáltatott a század művelődési történetéhez.

UTI JEGYZETEK A SZOMSZÉD KELETRŐL.

Ira

DE GERANDO ATTILA.

Szmirna és vidéke.

Szmirna. — Görög ház a magneziai vasut közelében.

Április 7-én.

Leveleim után megyek. Törökországban a posta bizony gyenge lábón áll. Még Konstantinápolyban sincs központi iroda, vagy 7—8 hatalmaság külön postát tart, s ki több országból vár leveleket poste restante, töltheti idejét a kereséssel.

A központról nem csak utcák vezetnek a városba, de sikátorok is a házakon keresztül. Több ilyenén áthaladva, érkezem a frank-utczába, mely a közlekedés egyik fő-ere. Azonnal megszűnik a jó lapos kövezet; szűk, kanargó utcák kezdődnek, míg megint egy kis civilizált darabhoz érek: a rózaa-utca kezdetéhez. Jól van kövezve, kellemesen fordul, tiszta kis házak szegélyezik; köztük egy pár igazán elbűvöl, oly egyszerű, választékos izlés-sel vannak építve, annyi benső békét fejeznek ki, s oly költői életet.

Jellemző részei az ajtó s az erkély. Az ajtó négyszögű, mely márvány-fülkében áll; részben üvegből van, melyet fehér vasczirádák oltalmaznak; külsőbőhez két-három márvány-lépcső vezet. Van valami titkosan mosolygó az egészben, valami kimondhatlanul szende és nemes. Ily bejáró csak a boldogság szentélyébe vezethet: önkénytelenül így sóhajt fel az elmenő, s irigylő a ház lakóját, ki majd este, a nap fáradalmait után, meg fog állni e barátságos, kedves ajtó előtt, mely mögött, kétségtelenül, paradicsom vár rá! — Egy másik sajtós részlet az üveges vaserkély, mely az emeletből kiáll, s finom díszítéseivel kecsesen szakítja meg a fal simaságát. Az előkelő szmirnai görög házak mind ezen modorban vannak építve, s ez már a szomszéd vidékeken is kezd divatba jönni.

Utamban, a városban keresztül, sok ily lakot fedezek fel; ajtaik csukva vannak; de ha kis rést engednek, melyen át bepillantatok, vonzó képek tárulnak elém, márvány-padló, hűvös, homályos terem, felülről világított fehér márványfolyosó, márvánnyal szegélyezett udvar, napban fürdő lombokkal...

Egy szűk utca végében ciprusfák jelelik a burnabati vasut indóházát. Burnabat, mint Kordelio, Budza, stb., nyaralóhelyek Szmirna környékén. Arra tartok. Egy ember, köszénnel megrakott lovon, elmegy mellettem. A bugyogó és kamasli közt kilátszik térdhajlása: észreveszi, hogy látom, s megigazítja magát. Jellemző szemérem-érzet! — más lovas, szép két kosár közt, tüzes, hosszufarku paripán, talán vásárról jövő szolgálégy.

Vasutra ülök. A pályát előttünk szép cipruserdő zárja el, melyen csakhamar keresztül vonulunk: ez a muzulmán temető. Átvágjuk az ephesusi vasutat. Dús kertek, narancsfaligetek közt haladunk; öntöző kutak, vizet emelő kerekkel, fából; kijutunk a tenger mellé: jobbra, a hegyekig, széles, rövid térség mintegy folytatja az öblöt. A magneziai vasut elvált a miénktől, s a part mentén balra fordul. Szép olajfák, rétek, szőlők, mocsarak; egy pár csinos villa, díszkert, virágház fehér vasból. Kétszeri megállás után, Burnabathoz érünk; a pálya itt végződik. Mellette, az árokban, jól öltözött férfi legelő kecskét tart kötelénél fogva. — Csodálatos alak sétál az indóház előtt, térdig érő puha, fekete csizmában, sötét bugyogóban, dolmányban; aranyszínű selyem öv szorítja derekát, hasonló turbán fejét. Övéből vaskos pisztolyagya állanak ki; markában hatalmas bunkó; oldalán rezes görbe kard. Bajusza, szemöldöke torzonborz; bőre csokoládészin; kifejezése marcona.

Széles platán-sor vezet a faluhoz, villák közt. Egy angol fickó, tanulatlan lován, kijön egyik kertből s össze-vissza nyargal. Szép kertek mindenütt, egy csoport ciprus és déli fenyő messze kinyulik az útfélre: lefénnyépezem. Kezdődnek a görbe, kövezett utcák. Egy udvarban kis tornácot pillantok meg, négy vékony oszlopon nyugvó ívekkel; emlékeztet a renaissance előtti olasz festők alkotásaira. A tér közepén boltok, kávéházak két csoportban: előttünk pipázó, kártyázó közönség. Arrább török mecset. Udvarát két óriási vastag platán díszíti; a külső oszlopok igen régiek lehetnek: egyik rovatos, korinti, másik jóniai stb., csonka pártáikat barnára festették.

Patakhoz érek, melyen romladozó kőhid vezet át, hegyes ívben. Az alacsony, vakolatlan kőházak elmaradoznak: kezdem mászni a hegyoldalt. Vadnövényekkel borított vulkánikus sziklából áll, rajta legelő juhok. Egy öreg pásztor mosolyogva köszönt: «kaliméra». A hegyorom össze-vissza hányt, barna sziklatömeg. Leütök s lenézek.

Alattam a térség, kopasz hegykaréjban: jobbra a tenger. Szmirna nem látszik. Nehány falu, cipruserdő, legelők, ugarok, szőlők: a tenger felé mind sűrűbbek az olajfák.

Burnabat lábaimnál fekszik: fehér házaikat, lapos cseréptetőit, mindenünnen fellövelő ciprusait a még leveletlen galyak átlátszó fátyolba takarják, mert itt kert kertet-ér. A szemközti emelkedő Tmolus vállai hóval vannak behintve; azt véléd: holdfény a csendes esti légben.

Látogatóm jön: magas, karsu alak, czondrába öltözve; valami juhásztor. Megáll előtttem s néz; majd mellém telepszik. Kérdéseire, miket csak sejdítek, igyekezem felelni a birtokban levő pár görög szóval. Mérnöknek itélt, mivel rajzoló; megnézi minden egyes holmimat, felveszi, mosolyog rajta, találgatja mire való. Felajánlja tejét: lala. Milyen vendégszerető, gondolom magamban, de kislát, hogy nem oly önzetlen; mikor bucsuzom: tabak! — mondja; s mivel az nincs nálam (nagy hiba keleten!) félretesz minden szemérmét, s ki-mondja a baksis szót. Erre filléreim zsebemből markába kezdenek vándorolni. Mikor elégnék vélem, félbeszakítom a műtétet; de ő protestál, s csak egy második adag birja lecsillapítani.

Visszajövet megállok néhány olajfa előtt; hatalmas példányok; nem magasak, de két-három ember alig karolná át ezer göb és gödör által eltorzult törzseiket.

Vasárnap, április 8-án.

Ma Kordeliót akarjuk megnézni s a Hermus torkolatát. Csónakba ülünk; két ember evez. Görögök, de beszélnek angolul s olaszul is. Nyílt tenger sehol sem látszik az öbölből, mert a láthatáron egy vékony földvonal eltakarja a bejárat. E vonalon fénypontok fehérlelek; odább hasonló, mintha fehér madarak sorban ülnének a habokon. Kérdezzük, mi ez. Ső, felelik.

A viz, mely eddig zöldeskék volt, szőke színt vált, pedig a Hermus torkolata még messze van: de sok iszapot hord e folyó melyen be az öbölbe. Itt a fonék tehát folyást emelkedik, s egyre szűkül az északi iszapolások s a déli hegyes part közti hajózható csatorna. Küzdeni ez ellen óriási összegekbe kerülne, s így előrelátható az idő, mikor ez a gyönyörű öböl, hol most az összes világ flottái elférnének, zárt medenczévé válik, s elveszti Szmirnával együtt minden jelentőségét.

Kiszállunk, s gyalog keressük fel a Hermust; rövidebb így. A magneziai vasut töltését követjük: ez itt országutként is szerepel; sok elmenővel találkozunk, egyik lóháton jár a sinek mellett; néhányan épen rájuk telepedtek, hogy kártyázzanak. Szép zásokot látunk egy paraszt hátán: vörös arabeszkekkel, fehér alapon.

Hajóra ülünk, s visszavevünk Kordelio felé. Szép a déli hegypanoráma: errébb hullámos ormokban emelkedik, melyek közt büszkén kiáll a két testvér (kettős sziklagula). Odább, nyugatra, szeszélyesen hátravonul, elmosódik; majd megint északra csap, ama diadém alakú hegylánczezal, mely Szmirnából is látható.

Az öböl még szebb, egy malom-koszorúza dombról, Kordelio mellett, hova csakhamar eljutunk: kék, zöld, sárga, ezüst pázmák tarkázzák a vizet, még tovább mintha a hajók levegőben usznának. Maga a helység nem érdekes; sok az új ház, négyszögű, fehér falkeletéssel; fa, árnyék alig.

Haza megyünk a dombok élén. Egyik fensíkon kö kö mellett áll ki a gyeptől: a köveket gyönyörű arany-színű moha fedi: csaknem fáj szemünk e nagy fénytől.

Elérjük végre az öböl caucását, melyen túl a part visszakanyarodik Szmirna felé. Itt volt, némelyek szerint, a régi Szmirna. A kikötő bejárója itt vonult el, e mesterséges domb közt, mely a lapályból sziget módjára emelkedik ki, s a sziklás hegyoldal közt, melyen állunk, s melyen már fedeztek fel sírokat a egyéb épület nyomokat. A feltételek azonban még nincs bebizonyítva; annál inkább, hogy éppen a mon-

Szmirna. — A magneziai vasúthoz vezető utca.

dott vonalon aligha nincs egy kis duzzadása a talajnak; legalább a Burnabat felől érkező patak nem veszi erre útját, hogy a tengerbe szakadjon. Barátomat érdekli a kérdés; elesteledünk a helyszínen tett vizsgálatában, melyet csupán egy ronda major s egy pocsolja jelez a környező pusztaságban.

Ápril 9-én.

Ma Budzsába rándulok egyedül. Az ephesus-i vasut indóházához kell menni, a köparton végig, annak törésén is túl. Errefelé sok az üres telek, sok ház pedig most épül. Egy fal mögül kikandikál az egyetlen pálma, melyet még itt láttam.

A köveket nagykerékű taligákon hordják, milyenek Franciaországban divatosak: talán az itt dolgozott francziáktól maradtak. A lovak középnyagyságúak, aczélos tagokkal, okos kis fejűek. Gazdáik, a mint látom, inkább szóval kormányozzák. — Félreeső mellékutczába térek; a szűk, pusztaságban magánosan ül egy bugyogós görög s nargilét szív. Minden kávéházban van ily szezsám; nyulánk üvegtesteikkel s körültekert, színes száraikkal egymás mellett állnak fenn, a fal hosszában. Rendesen egy csésze kávé mellett élvezik, igen olcsón. A nargilét hamar megszokja az ember, s jobbnak találja a dohányzás minden neménél; mindenesetre festőbb a meredt pipánál, s a víz időnkénti bugyborékolása, mikor a füst átszűrődik rajta, kellemesen kíséri a gondolat merengéseit.

A vaggon, melybe ülök, vidám társasággal telik meg: egy pópa, egy asszony, néhány férfi. Bár első helyen ülnek, kinézésük meglehetősen köznap: mosdatlan kezek, stb. De társalgásuk felette élénk: a főszerepet a pópa viszi. Érdekes keleti arca van; szép nagy homlok, kissé kiálló pofacsontok, vidám, nyílt mosolyu szája, nagy, barna, beszédes szemek. Egész lénye szikrázik az élettől, jó kedvtől; társai nem szünek meg vele együtt hahotázni ötletein. Különbönd udvariasak. A mint látják, hogy jegyzeteket írok a tájról, versenyezve ajánlják ablakmelletti üléseiket. Figyelmeztetnek, mikor szálljak le. Darabig kertek közt haladtunk, mint mikor Burnabat felé mentem; majd egy szorost követünk, a szmirnai várdomb mögött; oldalait olajfák borítják, lépcsőzetesen; közepén patak foly, melyet őrző vízzetető-csatorna lából át, néhány fástól, veres, csucos magas ivól. Nemsokára kijutottunk a tágas medenczébe, melynek e szoros tenger felőli nyílása, s csakhamar elértük a budzsai végállomást.

Sajátságos alak van egy a kiszálló utasok közt, veressel bellet lehajtott csizma, bugyogó, nagy bőrv, teli fegyverekkel; hosszú puska; zsvány-arcz.

Megmászok egy elszigetelt kerek dombot, melynek tetején pusztaság pavillon áll; innen látom az egész helységet s környékét. Előttem a nagy zöld térség, melynek Budzsá egyik öblét foglalja el. A térségen túl fokozatosan emelkedő hegylánczok, melyeknek alacsonyabb sorai a térség s a tenger közé fordulvák, itt jobban összefolynak a romokkal koszorúzott szmirnai várdombról, míg a legmagasabb hegyvonalon egyenesen tovább húzódik, komor falként, túl a vizek ragyogó tükrén. Magát a budzsai teknőt, mögöttem s oldalt, gyémántvényszerű alacsony dombkaréj fogja körül, melyen juhok és kecskék legelnek. Hátrább új hegyláncz mutatkozik. Lábamnál Budzsá; a régi falu kissé oldalt, meszeletlen kis kőházakkal, lapos barna fedelekkal. Itt-ott gazdag facsoportok: egy olajfa-berek, két nagyobb ciprusfolt. Az új városrész előrenyulik a nagy térség irányában; négyesögű házak, kopasz kertek közt, fallal körülvéve. Sok gazdag szmirnai tölti itt a nyarat; de nem igen sétálhatnak messze: felnek a zsványoktól, kik néha a város közvetlen közelébe merészkednek.

Kíváncsi vagyok megnézni egyikét e cipruserdőnek. Fal keríti. Egy udvarba lépek, mely, úgy látom, bejárója. Egy görög kertész-spéczius előzékenységgel fogad, s mutatja az utat. Nagy gyümölcsösbe vezet, hol pompás látvány, százados ciprus-allée lepi meg szememet. Meg nem láttam ily példányokat, ekkora törzsekkel, ily óriási magasokat: sűrűn egymás mellett lövelik az ég azurjába fekete lándzsáikat. Százhuszan volnának; korukat nem mondhatták meg. Tulajdonosuk most angol; néhány angol éppen lawn-tennis-t játszik költői árnyékukban.

Vezetőm ugyane kertben földalatti köüreget is mutat, melyben víz van; sirnak mondja, úgy értem. Ajándékomat eleinte nem akarja elfogadni. „Tipote”, szabadkozik (semmi, azaz: mit sem tettem).

Csinos utcza járdáját követem a hosszú fal mentén, mely mögött dús lombok hullámlanak. Kijutok a helységből: vén olajfák egész a dombok tövéig vezetnek, ezen magános épület áll, talán zárda. Este van: visszatérek Szmirnába, s itt eltévedek a rosszul világított utcákban. A mint baktatok a sötétben, valaki megszólít francziául. „Mit keres, uram?” — „A rózsá-utczát.” — „Egészen más irányban van: jöjjön kérem.” S ismeretlen regitőm csakhamar utba igazít. Ilyen a keleti ember; mert kiejtéséből láttam, hogy bennszülött.

Kedd, ápril 10-én.

Kirándulás Fokiába! Kis város ez, mely a világhírű, hatalmas Phocaea nevét örökölte, Gőzösök járnak innét oda. Az, melyre ülünk, kised, angol származású; egy sötét lyukon kívül csak a fedélzeten lehet tartózkodni. A kapitány kurta, zömök alak, bőrét a nap és viharok bronzszá edzették; emlékeztet Canarisra. Modora csendes, egyszerű: együtt eszik matrőzaival. Boldog ország! a hierarchia, e nyomasztó lidérez, itt nem létezik!

Követjük az öböl déli szélét; néhány helység, a hegyek lábánál. A lapos partot, mely ezeket itt-ott szegélyezi, dús növényzet borítja, többnyire olajfák. — Bárka, szemközti álló kettős vitorlával, mint két szárny terpeszkedik amott, vörös rásponon török zászlóval. Ilyen kettő van az öbölben, hogy a zátonyokat mutassa; éjjel erős lámpát gyujtanak rajta. — Nagy sörakások a parton: ezeket láttuk fehérleni messziről tegnapelőtt. — Pár órája már hogy hajózzunk, de végre itt az öböl kijárója: látszik a nyílt tenger: s ama kékes tömeg ott Mytilene.

A jobb part mellett haladunk; melynek függőleges sziklái a legszebb piros, kék, sárga színekben játszanak. — Festői török vár, ezer éles részleteivel, jelzi nemsokára Phokia kikötőjét, egy távol, hegyektől koszorúzott öböl mélyén. Belé fordulva megállunk, s egy csónak a szárazra visz.

Minden igen primitív itt. A természetes homokpartot néhány nagyobb hajó és sok árbo-csok bárka szegélyezi. Rendetlenül épült házár itt-ott; pocsolják, szemét, ronda népség. A bazár szűk, sötét, heponyázott utczáiba tévedünk; a kövezet sártól síkos, mivel esik. Egy európaiasan öltözött urtól kerdezzük X. doktor szállását, kihez ajánló levelünk van. Épen testvére; készséggel elvezet; töri kissé a francziát.

Kiérünk egy második kikötőhöz, melyet az elsőől földnyelv választ el. Alacsony, szegényes házsor nyulik ennek hosszában; az egyikben lakik doktorunk. Benyitunk.

Szűk, igénytelen szobában fiatal férfi ül pipázva s olvasva, tengerre néző két ablak közt. Felugrik vidám mosolylyal, leültet, átfutja a hozzá szóló sorokat, s egész fesztesenül kezdünk beszélgetni. Nevette emlegeti a fokiai élet nyomorúságait: ő különben megy innét, Szmirnába telepedik. Szép típus: magas termet, hatalmas fekete, göndör hajzat és szakáll; piros arcz, kissé duzzadt, vérszín ajkak, melyek mindjárt mindjárt tréfára nyílnak, sugárzó fekete szemek; minden gondtalan, élvező, meleg kedélyt áru el benne. Párisban végezte akadémiáit; nem hiszem, hogy sokat törte volna magát ott, ámbar a görögök kitűnő tanulók. Mondtam-e, hogy görög? Fokiában is azokból áll a lakosság nagy része.

Az idő kiderült; sétálni megyünk. A város zöme ama félszigetre épült, a két kikötő közt. Borzasztó egy fészek: fedeleikkel majdnem összeérő, bűzös, esavargós utcák, a vakolatlan romszerű falakat itt-ott egy rossz ablak vagy sötét alacsony ajtó szakítja meg: piszkos és szegénység mindenütt, nyomorult lézengő gyerekek stb. A mecset udvarában néhány régi oszloptörödéket tekintünk meg. Sziklatalajon járunk s kiérünk végre a félsziget csücskére, melyet régi erdő foglal el. A part itt magasan kiáll a tenger felett s azep kilátást nyújt a tágas öbölre. Leülünk az ágyuk egyikére, melyek századok óta itt hevernek, s félig már besülyedtek a földbe. Majd az erdőt vesszük szemügyre: ez nagy kerek bástya, mely leér a tengerig; belől részben üres, és fenekeig lehet bocsátkozni. Innét öt ives kapu nyílik a vízre;

egy-egy szárnyaik még megvannak: vastag fából valók, most már összerongált zöldes érczemenzel bevonva. A kapukon át kilépünk a habmoszt sziklákra, melyek közt sok gránit-ágyugolyó nyugszik a víz alatt, a mint a falról oda visszaestek. A fal nagy, faragott kövei közé fehér márványtörödékek vannak foglalva: márványlapok képezik a kapuk küszöbét is; a víz alatt is egy-egy roppant márványdarab fehérlik: tört oszlop, épület-parkány, stb. Mikor a törökök ez erődöt építették, nyilván felhasználták egy ókori emlék romjait. A középső kapu fölött arab felírás olvasható.

Végig mászkálva a bástya alján, elérjük a nyugati kikötőt. Egy hajó éppen sával rakodik tele. A só nagy hegyet képez a parton; több munkás csákányokkal vágja: a lezuhanó törömeléket mások zsákokba teszik s viszik. Ily mesterséges sóhegy több van egymás mellett: Fokia ugyanis e vidék sótermelésének központja s innen látja el magát a török birodalom nagy része. E kereskedelem állami monopoliom, de jövedelmei át vannak engedve idegen hatalmaságoknak, az ozman adósság kamatai fejében; európai megbízottak vezetnek mindent.

Tovább megyünk az öböl hosszában; olajfa ligetek, s azokon túl sziklagerincek, mely török várral végződik, ott, hol a tengerbe ér. Felkapaszkodunk e magaslat oldalára: hozzánk csatlakozik egy mezei csendör, keleties viseletében, s egy szegény vén görög, hajdan orvos, ki Párist is megjárta, most pedig itt tengődik. Barlanghoz vezetnek, melynek hátulja része szabatosan kivésott négyesögű szobácska, fedélalaku menyezettel. Régi sir lehet; bejáráját lefénypépezem.

Feljebb haladván kiérünk a magaslat sziklás élére, melyen sok fáradsággal vissza felé megyünk, hogy meglássunk egy másik öblöt, mely mellett emelkedett a régi Phocaea. Fokia vekkia (régii Fokia) az ott levő kis helység mostani neve. Este van, mikor haza érünk X. doktor szállására, hol vetett ágyak várnak, s a legnagyobb vendégszeretet.

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* A perzsa sahról. ki most már harmadszor készül Európába, beszél a következő adomát: Midőn először akart elindulni, több más nehézség közt az is felmerült, hogy az európai divatnak megfelelően késsel és villával kellett ennie, holott azelőtt kizárólag ujjait használva, erre képes nem volt. De hogyan lehetne őt ilyesmire megtanítani méltóság megértése nélkül? Az akkori nagyvezér, ki már utazott Európában, oly módon tett eleget e kényes feladatnak, hogy néhány vendégséget tartott, melyen a vendégek utasítása szerint kést és villát használtak s a saht ezt egy rejtett helyről nézte. Valószínű, hogy a látott dolgokat magában szorgalmasan gyakorolta, mert már nyolcz nap mulva képes volt az egész távart bámulatba ejteni a kés és villa ügyes használatával.

* A khinai követség Washingtonban nemrég nagy zavarban volt. Tsoudu követ maga alig hét angol szót s környezete még annyit sem tud, úgy hogy mindannyian a tolmácsból függnek. E tolmács egyszer színházba ment s véletlenül a követ ugyanazon este egy sárgaszínű nyomtatott papírt talált. Mivel Khinában a sárga papír valamely kiváló egyéniség halálát jelenti, a követség tagjai azt hitték, hogy Arthur elnök meghalt. Bezárták az ajtókat s gyászszünetet tartottak nagy jajgatások között, maga a miniszter is levetette kék szoknyáját és sárga színt vett fel, mellét verte és airt. A nagy jajgatás feltűnést keltett, de a rendőrség nem avatkozott bele. Öt óra mulva jött haza a tolmács s felvilágosította őket, hogy a sárga papír — a gáztársulat számlája.

* Brüsszelt tengeri kikötővé akarják változtatni oly módon, hogy a Scheldet a városig vezetik s a brabanti esatornákat átalakítják. A nagy tervezet költségét mintegy 47 millió frankra teszik. Az ügy érdekében számos gyűlést tartottak s maga a belga kormány is rokonszenvesen fogadja az eszmét, bár kiviteltére nézve még nem tett ígéretet.

* Telefonon át hallgatott meg a portugál király és egész udvara egy új, „Lauriana” nevű nemzeti operát, mintegy 16 kilométernyi távolságban az operaháztól. Ajuda nevű palotájában. A berendezés úgy történt, hogy az egész udvar a legnagyobb kényelemmel hallhatta még az énekesek egyes szavait is.

* Nem alvó ember. Virginia állam Wheeling nevű városában van egy hatvan éves szűcs, ki január elseje óta soha sem aluszik egy folytatban egy órát, de azért folytonosan egészséges és vidám, sőt a más éjjeli nyugodalma alatt is képes dolgozni. Az eset nagy feltűnést keltett, gondosan vigyáztak rá, de meggyőződtek, hogy álmatlansága igaz dolog.

A TRÓNÖRÖKÖS-PÁR KONSTANTINÁPOLYBAN. — VISSZATÉRÉS A HÉT TORONYHOZ TETT KIRÁNDULÁS UTÁN.

FÖRDÖS LAJOS.

(1817—1884.)

Ismét gyásza van a magyar református egyháznak: Török Pált nem sokára követte Fördös Lajos; egykor nagy küzdő felek a dunamelléki ref. egyházkerületben — de mindig hű bajlarsak az egyház és iskola javának előmozdításában: rövid időközben követték egymást a halálban is. Egymással szemben állva az elvek harcán, vagy egymás mellett az egyház hajójának kormányozásában, hűek s nagyok mind a ketten, egyenlően méltók a tiszteletre, mely életökben környezte, s a részvételre és kegyeletre, mely halálukban kíséri.

Lapunk, az igazi érdemnek minden téren elismerője s kész adózni annak, már sok évvel ezelőtt*) megismertette Fördös Lajos arcvonásait s életpályáját és közhasznú működését főbb vonásait csak olvasóival. Most azért ezeknek rövid ismétlésére s az újabb adatokkal való kiegészítésére kívánunk szorítkozni.

Életpályája, kezdetétől végig, a maga igénytelen egyszerűségében, mindig a hű kötelességteljesítés s a fáradhatatlan tevékenység igazi mintaképe, mely méltó, hogy nemcsak kartársainak, de mindenkinek példányul szolgáljon.

Fördös Lajos 1817-ben június 17-én Gyönkön született, hol atyja — Dávid — tanár volt. Anyját, Gál Zsuzsánnát a korán árván maradt gyermek nem ismerte, csakhamar nyert azonban helyette névbent mos-toba, de valóságban második édes anyját Vécsey Sárában, ez áldott lelkű nőben, ki az árva gyermeket szerető gondnal nevelte. A latin iskolákat Gyönkön kezdette, Pápán folytatta és miután időközben atyja Nagy-Dorogra rendeltetett lelkésznek, újra a gyönki iskola növendéke lett.

A bölcsészeti tanfolyamra ismét a pápai iskolába ment, hol az akkori híres tanárok: Tarczy, Zádor (Stettner), Kocsi Sebestyén előadásait nagy figyelemmel hallgatván és hat év alatt a bölcsészeti, jogi és hittani tanfolyamokat befejezve, szülői házához tért vissza, s ott a lelkészi pályára készült, melyhez nagy vonzalmat érzett magában a szelid lelkű ifju. 1838-ban kitűnő eredményekkel tette le a lelkészi képesítő vizsgát, egy évet mint nevelő töltött Nagy-Körösi József házában, 1839-ben pedig Polgár Mihály, az ekesen szóló s János-apostoli lelkületű pap, akkor egyházkerületi főjegyző, később szuperintendens, oldala mellé segédlelkészül bivatott meg Kecskemétre. Itt két évet töltött általános és csaknem a rajongással határos szeretettől környezve a kitűnő képességű, szelid modoru s megnyerő arczu, deli természetű fiatal káplán. Jó híre túlszárnyalta az egyházkerület határait, s 1841-ben a tiszántúli egyházkerületben fekvő kisujszálli fénys gyülekezet hívta meg rendes lelkészének, az innen imént eltávozott Török Pál helyére. Hat évet töltött a kisujszálli lelkészi hivatalban, nagy buzgósággal és közszeretettől környezve. Itt lépett föl az egyházi irodalom terére is, melyet később is annyi szerencsével művelt. Szívós Mihály barátjával együtt dolgozta s adta ki „Ájtatos hölgy” című imakönyvét, protestánsnők számára, és egyházszertartási dolgozatait lelkészársai könnyebbségére. 1847-ben a kunszentmiklósi egyház hívta meg lelkészül. Itteni hivataloskodása idejére esik a Thun-fele *Kint-wurf*, melynek éle leginkább a csaknem minden alapot nélkülöző s az állam által soha nem dotált protestáns gimnáziumok szívébe hatolt,

végmegsemmisüléssel fenyegetvén lételöket. A buzgó lelkész főlemelé hatalmas szavát, lelkesítő hűek környezetét buzdítva, saját példája által teremtetett alapot s a fenyegetett kunszentmiklósi iskola megmaradt s újabb virágzásnak indulva, folytatta működését.

A kunszentmiklósi egyháztól 1856-ban vált meg. 1855-ben ugyanis meghalván a kecskeméti egyház mind a két lelkésze, az apostoli lelkű Polgár Mihály püspök és a jeles Mikó László, a kecskeméti gyülekezet, hogy a már ekkor nagy-hírű Fördös Lajost annál inkább megnyerhesse lelkészül, a kettős lelkészi állomást beszüntetve, az egygyé tett lelkészi hivatal megnagyoblodott jövedelmét magában foglaló díjlevéllel kereste föl. Kecskeméten ekkor várt rendezésre az iskolaügy. Pest elhódította a theologiai intézetet. E hódítást Kecskemét fájó szívvel nézte, s érzelmeinek keserű kifakadásokban, siralmas panaszokban adott nyilvánulást, rámutatva a történeti jogalapra, mely ő mellette szólt. Fördös irodalmi működésének egyik íróilag fénys, de végkimenetelében eredménytelen mozanata ez időkre esik. Török Pállal folytatott heves polemiája végre mind a két fél igényét kielégítő kompromisszummal végződött, a meny-nyiben Kecskemét megtartotta a theologiai elő-készítő osztályt, de Pest kivívta akkor a három

FÖRDÖS LAJOS.

felső osztályt, később pedig a teljes theologiai tanfolyam felállításának jogát. Ezután a megmaradt résznek ápolása és továbbfejlesztése foglalta el a tevékenységében lankadni nem tudó buzgó férfit. Az anyagi eszközök hiányában még mindig vajdó gimnáziumot biztosít alapokra fektette; a rég tengődő jogi akadémiát, a város áldozatkészségétől támogatva, mostani virágzó állapotára fejlesztette, stb.

Működésének sulya azonban ez időtől fogva leginkább a protestáns egyházi irodalom terére esik. Imakönyve, ágendája több kiadásban közkezen forog a református papság és női világ körében. Egyházi beszédeit tiszta vallásos szellem, emelkedett eszmék, nemes szónoki egyszerűség jellemzik. Irodalmi szerkesztései („Papi dolgozatok”, „Kecskeméti prot. Közlöny”) házagpotló és a maguk korában becses vállalatok voltak. A szorosan vett szaktudomány terén „Concordantia”-jával (szentirási szótár) tűnt ki, melyet azonban a theol. irodalom nagy kárára be nem végzett.

Kitűnő képzettsége, az egyházi ügyekben s közigazgatásban való nagy jártassága, mindeket tiszteletre gerjesztő, a mellett rokonszenves egyénisége, az egyházi hivatalokban is gyors előmenetelt biztosított számára. 1871-ben a kecskeméti egyházmegye főjegyzőjévé s a szuperintendenzia tanácsbírójává választották; nem sokkal ezután el-, később főesperes lett.

S ez állásában nagy pontossággal, pártatlansággal s igazságszeretettel járt el. Egyházmegyéjét igazgatta, de az egyházkerületben ritkán szólalt föl s távol tartotta magát minden szereplési vágytól. Az elvi vitákban ritkán vett részt, mintha kifáradtnak érezte volna magát abban a nagy harcban, melyet érdemileg elvesztett. Egy ízben egyházkerületi aljegyzőnek akarták megválasztani, de önként visszavonult a szavazás elől. Később az egyházkerületi főjegyzőségre kandidáltatott s egyenlő szavazatokkal nyervén Filó Lajos nagy-körösi lelkésszel, a szűkebb szavazáskor odabátott barátainál, hogy versenytársáé legyen a diadal. Főesperesi hivatalát azonban megtartotta tovább is. Ez állásában érte őt Török Pál halála. Mint a hivatalára nézve legidősebb esperes, az egyházkerület helyettes püspöke lett s kétségtelenül püspökül is megválasztatott volna, ha testi erejének hanyatlása miatt el nem hártja magáról e nagy tiszteletet. Betegsége súlyosbodása miatt helyettes püspöki tisztéről is le kellett márczius végén mondania.

Már a zsinat alkalmával — melyen, valamint a konventi gyűléseken is, az akkor már gyöngéledő Török Pál püspököt helyettesítette — nem a régi, erős, eleven ember volt; kevéssel azután pedig gyomor- és szembaj lepte meg.

Ez utóbbi miatt keletkezett aggodalma, az a gondolat, hogy vakon kell éveket töltenie, lelki erejét megtörte, s ez idő óta testben-lelekben rohamosan roskadt. Mikor Török Pál meghalt, már egészen roskatag ember volt, úgy hogy a temetésre se jöhetett fel, de azért a reá néző kötelesség elől nem tért ki, mint legidősebb esperes átvette a helyettes szuperintendensi tisztelet, azt közeliismerést érdemlőleg viselte f. évi márczius végeig, a mikor meg kellett hajolnia az őt kinzó szenvedések előtt s azt letette.

Utolsó nyilvános szereplése 1883. decz. 5-kén volt, a mikor az egyházkerület rendkívüli közgyűlésére feljött, azt buzgó imájával s nyitotta meg s részben ő vezette.

A mily kimagasló alak volt az elhunyt főpap egyházában, ép úgy kitűnt házi erényeivel a családi élet téren. Családi életét, melyet 1843-ban kezdett meg az emelkedett szellemű Veress Borbálával, csöndes boldogságban töltötte, keresztényhez illő megadással tűrte a csapásokat, melyek két nagyreményű gyermeke halálával érték. Özvegye, négy gyermeke, több unokája és nagy számú rokonsága gyászolja halálát.

A boldogult főpap egyike volt a kalvinista papság legrokonszenvesebb alakjainak. Egyszerű egész, a puritanizmusig, de ennek rigormusa nélkül. Kedves és szelletes a társaságban, kevés, de nyomós szava a zöldsasztal mellett, rövid, de magvas előadásu az irodalomban. A kecskeméti egyház gyászában méltán osztozik az egyetemes reform. egyház is, mely legjobbjainak egyikét; az irodalom is, mely egyik derék munkáját vesztette el benne.

Temetése, f. hó 7-kén délután, általános részvét mellett ment végbe. Koporsóját nemcsak Kecskemét város egész népe, vallástülönbség nélkül, hanem a vidékről odasereglett résztvevőknek is nagy sokasága vette körül. Kecskemét talán sohasem látott ily nagyszemű temetést. A dunamelléki egyházkerület, a kecskeméti egyházmegye, a pesti, nagy-körösi, balasi egyházak és iskolák küldöttségekkel képviselték magukat a koszorúkat tettek le a koporsóra. Az elhunynak számos lelkész-társas sereglett össze, közel és távolról. A zsufolásig megtelt templomban, hová azonban a közönségnek fele sem tért be, — Szilády Áron imát, Szász Károly prédikációt mondott s az énekkar gyászdalokat énekelt. A temetőbe legalább tízezer ember kísért a koporsót. Ott, a hol az ő vigasztaló szava annyiszor hangzott, — ősz barátja, a dunamelléki papság nesztora, Dobos

* Lásd a „Vasárnapi Ujság” 1868. évi 22. számát.

János mondott megható bucsuszt s Nagy Ferencz, a főiskola fiatal tanára gyászbeszédet.

A részvét és fájdalom, mely Fördös elhunytá fölött nyilvánult, legigazabb mértéke a köztisztelő- és szeretetnek, melyben életében állott s a vesztésnek, mely elhunytával egyházát érte!

—d—r—

V. FERDINAND ÉS MÁRIA-ANNA MENYEGZŐJE 1831-BEN.

Egykorú leírás.

A most meghalt császár- és királynőről tudjuk, hogy még I. Ferencz császár életében és tényleges uralkodása alatt ment nőül az akkor már harminczhét éves és gyöngye testalkatu trónörököshez, V. Ferdinándhoz, ki még atyja életében megkoronáztatva, — azóta mint «ifjabb király» említettik magyar följegyzésekben mindenütt, egészen trónraléptéig. E házasság azonban több tekintetben is érdekes volt, s már csak azért is, mert egybeesvén a pápaválasztással, be kellett várni, míg XVI. Gergely fejére teszi a tiarát, hogy a két rokon közti házasságra a fölmentést megadhassa. A lentebb következő egykorú leírása a menyegző lefolyásának abban is nem mindennapi esetet emlit, hogy a menyasszonynak «per procura» történt eljegyzésénél a vőlegényt maga a menyasszony atyja képviselte, valamint politikai súlylyal birhatott az is, hogy a házasság alkalmából tett hivatalos tisztelgéseknél csak a magyar küldöttség volt az, mely személyesen is fogadtatott. Adjuk a patriarkhális hangú, tanulságos leírást, melyre nézve csak azt szükség megjegyeznünk, hogy pár évvel későbből kelve, az időközben meghalt szereplőkre is vonatkozás történik benne. A leírás így hangzik:

Felsőes ifjabb királyunk, V. dik Ferdinánd, legmélyebb tisztelettel szeretett atyjának, a felsőes császár és királynak megegyezésével Mária Annát választván élete párjává, a felsőes királyi hercegasszony 1831 január 22-iken illető mód szerint mind az uralkodó sardiniai királynál, már bold. Károly Felixnél, mind a hercegasszony édes anyjánál megkérte. Elérkezvén nemsokára a római szent széktől a jegyben levő két felsőes személy közti atyafiság akadályainak feloldozása (dispensatio), Turinban február 12-én, felsőes idősb apostoli fejedelmünk születése napján, ünnepies szertartással ment végbe a felsőes menyasszonynak eljegyeztetése elszerezés (procuratio) által, melynél ő felsőes a sardiniai király viselő a felsőes vőlegény személyét. Más napon az eljegyzett magyar királyné ő felsőesekkel, a sardiniai királylyal s királynéval, Mayland felé indultak, hova megérkezvén, a felsőes császár és idősb magyar király által e végre meghatalmazott biztos, Borromeo Gisbert gróf cs. kir. kamarás és titkos tanácsnok s a lombard-velencei királyság főudvarmestere, valamint is a királyi menyasszony átvételére Bécsből Maylandba küldött udvari tisztség február 15-én a felsőes menyasszonyt által vették s vele Bécs felé tartottak.

Már ez előtt méltóztatott a felsőes császár és király kedves menyének szolgálatjára kinevezni fő udvari mesterré Erba-Odescalchi Ince herceget (a ki e fő hivatalt a magyar főrend közül alkalmasint legelsőbbben viselő az ausztriai uralkodó ház királynéi személye mellett) — fő udvari mesternévé Schwarzenberg Terézia hercegnét, Fürstenberg gróf hitását — udvari dámkákká pedig Schönborn Sarolta és Wallis Josefina grófnékat.

Február 24-én a felsőes vőlegény Bécsúj helyen túl utazott felsőes jegyesének elejébe, kit még azon napon a nevezett városba kísért. Itt a felsőes császárnéval s kedves testvérével a luccai hercegnével és vőlegényével ebédelt. Az elejébe jött felsőes személyek még az napon Bécsbe tértek: a felsőes menyasszony pedig Bécsúj helyben halt meg, másnap azonban Schönbrunnba érkezék, hol a felsőes császári familia által ünnepies örömmel fogadtatott. — Február 27-iken a felsőes menyasszony minden fényes kíséret nélkül Schönbrunnból Bécsbe a theresianumi vitez akadémián épületébe jött, s onnét tartá pompás bemenetét

a cs. kir. palotába ágyu-dörgések s harangzugasok közt, körülveve s kísérvé udvari főtisztoktól, cs. kir. tanácsnokok és kamarásoktól hat lovas dísz-hintókban. A fels. menyasszonynak koronával ékesített pompás hintója előtt nemely udv. főtisztokan kívül az országos magyar követség nemely tagjai lovagoltak fényes magyar öltözetben; a hintó mellett pedig legközelebb a magyar és német testőrző sereg csapatjai díszöltözetben.

Beérvén a fels. menyasszony a cs. palotába, ott a kiszálláskor fels. vőlegénye által nyájasan fogadtatott, és udvari főtisztok kísérete mellett kirendelt jövendő lakására vezetett — későbbben a trónussal ékeskedő teremben a fels. menyasszonynak bemutatták az idevaló idegen követeket és országos főnagykot. Innen ő felsőes s a cs. k. familia az ebédlő terembe menének szokott nyilvános ebédelésre (banquet), mellynél számos nézők vettek részt e köz örömmel inneplésben. Délután hatodfél órakor az udvari kápolnában ment végbe ő felsőeseknek össze esketése, a böjti napok végett egész csendességben, egyedül a fels. cs. háznap jelenlétében, hol az egybekelő pár kezéiket ő eminenciája, cs. kir. főherceg Rudolf cardinál (a fels. vőlegénynek most már idvezült nagybátyja) érzékeny ájtatosság közt adá össze.

A mult 1830-dik decemberben szétozlott magyar ország-gyűlésen volt rendek és karok különösen fényes kiküldöttséget neveztek magok közül, hogy fels. ifjabb királyunk egybekelésékor a hiv magyar ország részéről idvezlő szerencse-kívánást ő felsőeseknek kijelentsé. A minden rendből össze szerkezett ezen országos küldöttségnek, n. m. Pyrker László patriarcha s egri érsek ő excja remek ékességű szónoklata mellett — miután febr. 17-én ő cs. k. felsőes trónusa előtt eleve bejelenté az ország halálját azon legkegyelmesebb gondoskodásukért, hogy ifjabb királyunk hités társául oly számos erényekkel tündöklő herceg-asszonyt választani méltóztatott — mart. 8-án délelben vala szerencsése a fels. új házaspár előtt magyar ország-nak örvendő idvezletét az említett szónok ur által megtenni, mely napon az egész küldöttségnek a cs. udvarnál volt szerencsése megvendégtetni.

Megjegyzendő, hogy a császár ő felsőes csupán csak a Magyaroknak engedte meg azon szerencsében részesülhetést, hogy különös küldöttség által tehették meg tiszteletüket a fels. új házasságnál: a többi tartományok csak írásban adhatták be idvezléseik előterjesztését.

Figyelemre méltó még különösen az igen egyszerű felírás és nagyon díszes alakra nézve azon tallér-nagyságu emlékpénz is, mely különféle ércnemekből veretett Turinban a fels. házassalandók egybekelésére. Egyik oldalán a két jegyesnek mellképe látszik, felettek: «Ferdinandus Ung. Rex. — Marianna Pia Aug». — Alattok: G. Ferraris F. — A túlsó oldalon két lobogó hymenfáklya oldalait Ausztria és Sardinia czimerei ékesítik, az ausztriai czimer a magyar czimerből vett négy szalagnak közepére levén illesztve. Ezek felett: «Auspicio coniunctis» (a szerencsésen egybekelteknek), — alattok: «Aug. Taurinorum (Turinban) A. MDCCCXXXI. G. F.»

A TRÓNÖRÖKÖS-PÁR KONSTANTINÁPOLYI UTJÁBÓL.

Kirándulás a hettoronyhoz.

Érdekes részlettel bővítjük ki ezuttal ismét a trónörökös-pár keleti utjáról eddig közölt tudósításainkat. Ez a konstantinápolyi hettoronynak és vidékének a főhercegi pár által történt meglátogatása. A természet szépségei iránt olyannyira fogékony fensőes párról szinte magától értetődik, hogy nem mulasztotta el mindazt megtekinteni, a mi természetileg szépet és elragadót az e tekintetben oly gazdagon megáldott török főváros nyújthat. A legszebb kirándulási pontok egyike pedig Konstantinápoly környékén kétségkívül a hettorony vár, melynek meglátogatására vonatkoznak mai képeink.

A kirándulást a fejedelmi vendégek kajakokban tették meg, s csak miután a várfalak egy festői pontján kikötöttek, ültek lóra, s folytatták ekkép utjukat. Semmi sincs, a mi oly élénken idézhetné föl a mult századok történeti

eseményeit, semmi, a mi a nézőt úgy vissza tudná helyezni a város multjába s annak ragyogó pompáját úgy visszatükröztetné, mint egy sötét régi falak körül, ódon tornyaikkal, repkényvel belutott, százados fák által árnyékolts dicső kornak emlékeiből épült kis házikóikkal az ut egyik oldalán, és sötét ciprus-erdőkkel a másikon, melyek kimondhatatlanul emelik a tájkép borongós hangulatát.

Annál derültebb ellentétet képezett e napon a környezettel a fényes lovas-társaság, élén a trónörökös, ki könnyű nyári öltözetben s jobbán Stefánia trónörökcsnővel, ki világosszürke lovagló-ruhában tette meg a kirándulást. Mindketten pompás almásszürke arab lovakon ültek, melyeket a szultán bocsátott rendelkezésükre. Hosszu vonalban követte a kíséret a trónörökös-párt s néhány festői öltözetű cserkész zárta be a menetet.

Czélpontja a kirándulásnak, mint már említettük, a hettorony vár (Jedikula) volt. Ezt 1468-ban II. Mohammed építtette a bizánczi Strongylon, a «kerek vár» romjai helyére, s rendeltetése eredetileg az volt, hogy a várost külső ellenség ellen biztosítsa. Ez idő szerint a várnak meg négy tornya áll fenn, s ötszögöt képez. Története véres és tragikus jelenetekben gazdag. Államfogház gyanánt szolgált s a nagy török birodalomnak sok bukott nagysága vérzett itt el a hóherpallos alatt. Néha idegen diplomatákat s követeket is ide internált a szultán haragja. Most azonban az egész vár csak katonai depot-ul szolgál s a mi minden Konstantinápolyba ránduló idegent arra ösztönöz, hogy roskatag falait meglátogassa, nem egyéb, mint a festői látvány, melyet úgy a tengerpartiról, mint a sz raföld felől tekintve nyújt, s megkapóan nagyszerű kilátása Stambulra és a Márvány-tengerre, melyet legmagasabb tornyáról élvezhet a turista.

EGY BUKARESTI Ó-HITŰ TEMPLOM.

Bukarestet, a román fővárost, templomainak sokasága jellemzi. A hol a bizánczi egyház uralkodik: bőven emelik az isten házáat. Gazdag, szegény egyaránt azzal véli ájtatos érzelmét kimutatni, hogy templomot alapít, vagy építéséhez kézimunkával járul. Bukarestben kétszázra teszik az ó-hitű templomok számát, nagy részök csak alapítványból él, papja nem kap hívót. Sok ezek közül még a XVII. század folytán épült, gazdag bojárak alapították — vezeklesből. Egyike a legérdekesebbnek az, melyet kézpünk bemutat. A bizánczi stíl egyesülése az arab izléssel szülte e beserikát, melynek kapitáljai s homlokzata építőjének nem mindennapi tehetségéről tesznek tanúságot. A XVI. században számos olasz építómester tartózkodott Bukarestben, nem Italia műértő iskoláiból, de konstantinápolyi olaszok, kik elsajátítva uraik izlését, a török birodalom összes építészeti alkotásainak létrehozói. E templom régebben nyílt téren állott, ma körül van építve, s a fiatal fővárosnak egyik — vajmi ritka — régi műemléke.

GYORS IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS.

Hová lettek már a régi jó idők, midőn egy-egy lopás, apróbb rablás, verekedés pöre csak addig tartott, míg a tekintetes főszolgabíró ur kiszitta őseiről maradt nagy tajték-pipájából dohányát! — Ma már mivelődtünk. Code Napoleon, Code Csemegiana járja, s ma megengedik a törvényszék szemelattára, hogy ügyved tanitgassa a vádlottat, mikép beszéljen, míg a bíróság elegendő paragrafusok hiányában fölmenti a markába nevető s már újabb büntetést töprengő gonosztévőt.

Ez előtt még nem nagyon régen ott állott a deres a piac közepén, vagy mint szab. k. Debreczen városában, a négyszögre épített városház udvarán, a melyet a piacról betódult műkedvelő közönség nagy gyönyörűségére magának a delinquensnek kellett kiczelelni. Senki nem sajnálta a rabot, csupán az ott tanyázó hollócsereg kiáltotta minden botcsattanásánál: «kár! kár!» — Jön egy cigány rab, lovat lopott; az ítélet: három hónapi áristom, minden hó első hétfőjén 25 bottal. «Soha ki nem állom tekintetes urak!» «Dehogynem! huzzátok le!» — S négy jól kihizlalt hajdu lefűleli a cigányt, — kezét, lábát, derekát szépen lecsatolják az odaillesztett vaspántokkal,

és nagy flegmával elhúzzák rajta a huszonötöt. „Látod dádé hogy kiállottad!?” „Jaj, jaj, hiszen így a tekintetes ur is kiállotta volna.”

Híres kondás család volt a Vas család az alföld egyik mezővárosában; a család legifjabb sarja, az alig 18 éves Jóska eltulajdonított egy malacot, a mi nem az övék volt. Az ítélet két hónapra szült, de az öreg nagypapa, Vas András előáll és azzal az alázatos kérelemmel járul a tekintetes uri szék elébe, hogy mivel a Jóska gyerek nem ér rá pesztrálkodni a tek. szolgabíró ur gyerekei mellett: inkább meressenek rá most hamarjában a mennyit tetszik és ereszszeék vissza a nyájhoz. „No hát legyen 12 bot”. — Engem nagyon érdekelt a dolog, mert ámbár Jóska 3—4 évvel idősebb volt mint én, de míg otthon együtt jártunk iskolába, a legjobb pajtásom volt. Lefeküdt hát Jóska, nekem csak annyit mondott: „eredj innen” — és beszorította a száját keményen, a nagypapa meg fejéhez állt a fejszéjével. Jóska meg se pisszent. Mikor felállt, kivette az öreg a fejszét és erkölcsi tanácsképen azt mondja méltó unokájának: „Szerencséd kölyök, hogy nem bőgtél és a familiámat meg nem gyaláztad, mert itt hasítottam volna a fejedet ketté.”

Négy év múlva mindketten honvédek letünk, Jóska, mint Vilmos huszár a hátam mögött állott, midőn Mező-Kövesdnel egy körölvettek a cuirassier-ek. — Az atakból két lovat hozott vissza: „Fogja (már ekkor nem tegezett többé), a tiszt lovat magának hoztam, legyen huszár, hagyja oda azt a nagy száju ágyut; nem lehetek én mindig bedekungon, még baj érheti.”

Az sem rossz, midőn a magyar és oláh összeveszett a korcsmában; az oláh „betyár magyar”-nak, emez pedig „tolvaj oláh”-nak szidták egymást. Kapják magokat, a magyar visz egy csikót a bírónak és elpanaszolja ügyét, — az oláh visz egy borjut és az is elégtételt követel. Másnap, a szembesítésnél, még egyszer előadatja a bíró neheztelesök okát, s kihallgatva őket, a következő ítéletet hozza: „Hát hallják-e kendtek. Sem kend nem bicskás, sem te nem vagy tolvaj, hanem én vagyok mind a bicskás, mind a tolvaj.” S azzal szépen kibékitve, bocsátotta el a feleket.

De még a muszkáknál történnek ám igazán furcsa dolgok a törvénykezésnél. Iván elválásért folyamodott a béke-bíróhoz, mert észrevette, hogy csinos felesége Alexihez a kellenél inkább húzódott. A béke-bíró nőfien volt, és hatalmas szenvedélyre gyuladt a szép menyecske iránt. A végtárgyaláson tehát, midőn a nő már titkon a béke-bíróhoz ígérkezett feleségül, gondol egyet, megtámadja a szegény muzsikot: „Hogy is gondoltad te, piszkos muzsik, hogy ez a keresztyén nő téged férjeül elismerjen; hiszen látod, hogy én veszem el feleségül. Eredj hamar és csókolj kezét a nagyságos aszszonynak!” — És a pernek vége lett.

A mi már a törököt illeti, az meg már épen ösmeretes az ő régi gyors igazságszolgáltatásáról. Sumlában lakott egy görög pék, a kit az a boszuság ért, hogy valahányszor kiszedte a meleg kenyeret a kemenczéből, a szomszéd török mindannyiszor megjelent, és két szép cipőt hóna alá kapva, elsompolygott vele fizetetlen. A pék nem merte nyíltan megtámadni, hanem ravaszul egy tükör-darabot ragasztott a kemencze szájához s midőn a török ismét eljött a cipőkért; a görög pék a lapát hosszu nyelvél kiszúrta az egyik szemét. A török handzsarához kap, a görög rohan az utcára és szaladásra veszi a dologot, de véletlenül egy uteza-szegleten nyargaltában fellök egy áldott állapotban levő kadinát. Most ennek férje és rokonai is mind a görög után futnak; ez szorultságában beszalad egy mecsetbe, és hogy elkerülje az ütlegetet, magára kapja a Mahomed számára tartogatott szent szőnyeget, de most a hodzsza is kést ránt, a pék félelmében felszalad a dzsamiába, mikor pedig látja, hogy vesztét itt sem kerülheti el: leugrik az imára hívó erkélyről a nép közé, hol egy vén törököt ismét megnyomorít. Most ennek rokonai is a görög után erednek, ki beszalad a müdir-bíró házába. „Uram! igazak legigazabbika! minden napra, míg élek, sütök házad számára három kenyeret ingyen, csak szabadíts meg! Amán! amán!” A bíró bevárta, míg az üldözö és szitkozódó tömeg összegyűlt, és akkor feltárva a koránt nagy szemforgatások közt kezdte olvasni e helyet: „szemet szemért, fogat fogért”. „Annál

fogva: a szemében megfogyatkozott igazhívó legyen pékké, süssön friss, jó, puha kenyeret, e gyaurl pedig menjen minden reggel és lopjon el kettőt, mely alkalommal joga legyen az új péknek az új tolvaj balszemét a sütő-lapát hosszu nyelvél kiszúrni. A mi pedig a reményeiben csalatkozott férjet illeti; a kadina át fog adni e bünsnek, mindaddig míg a kárt helyre nem üti. Te pedig, szent hodzsza! bemégy e keresztyén kutya templomába, ott hátadra veszed a legnagyobb keresztet és addig hordozod, míg hiszed, hogy eléggé megcsufoltad e hitetlenek vallását. Végre te, megnyomorodott muzulmán, felmászol az imahívó erkélyre, míg e kutya alant fog állani, te pedig dühösen reá ugrasz, hogy minden ize törjek darabokra.”

Különös parádeval ment régen vegbe az akasztás. A híres nagyváradi hóhér, veres ruhájában, kardosan, hetvenkedett és daczolt a tömeg ingerléseivel, míg a delinquens megérkezett. Azután jött a siró-rívó menyecske és leány-sereg. Rendesen azon a napon készült el egy-egy új nőt is, melyről senki sem tudta, honnan került, ki komponálta, csak dalolta az egész világ. Sokszor nem maradt el a tréfa sem. Egyszer a Hajduságon valami Ökör Pista nevű subanczot akasztottak. Már a szívreható nőtát javában dalolgatták, mikor egy pajkos diák epítáfuma tönkretett minden érzélgést.

Itt nyugszik egy kis ökröcske,
Ökör Ferencznek gyermeke,
De az Isten nem engedte
Hogy ökör váljék belőle.

Kelet elébb áll mint nyugot; keleten nem akasztanak. A török csak a gyaurl rablót akasztotta fel, sőt K.....n tanuja voltam, hogy az apagyilkost csak két évre ítélték, mert a meggyilkolt már ugyis öreg volt, a fiatal gyilkosnak pedig még hasznát veheti a nemzet! Ime a mi nagy Széchenyink elvének gyakorlati alkalmazása.

FERIZ.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A trónörökös új könyve. Rudolf trónörökösötől a napokban új és nagyérdemű munka jelenik meg, melyben régebben tett első keleti útját írja le. A könyv fényes kiállításban számos képpel a bécsi udvari nyomdából kerül ki. Ő fensége, a ki tudvalevőleg nagy kedvelője a vadászsportnak, e könyvben is sok érdekes vadászkalandját beszéli el.

Az ötvösség remekei Magyarországon. Ilesz a címe annak a díszes munkának, mely hivatva van, hogy maradandó emléke legyen a mostani kiállításnak. Két nagy kötetre tervezik, százötven színes és réznyomatu lappal s a szövegbe nyomott számos rajzzal. — A szöveget Pulszky Károly írja, a rajzokat pedig Rauscher Lajos tanár vezetése alatt az országos minta-rajziskola tanítványai készítik. Grill Károly udv. könyvtáros, a kiadó, szövetkezett a legkiválóbb francia kiadók egyikével, hogy a kiállítás remekeit az egész művelt világgal s első sorban hazánkkal megismertesse. A munkából csak 220 számzott példány fog megjelenni, és pedig az első husz japáni papíron, a másik 200 pedig velinpapíron. Amabból egy példány 500 frt, emeből 150 frt lesz. Az aláíráskor július 15-ig küldendők be Grill könyvkereskedésébe. A japáni példányok mindegyikén rajta lesz az illető aláíró neve és címere, a velinben pedig az aláírók névliststroma.

A diplomatikai kortan alapvonalai, írta Horvát Árpád, a diplomatika tanára az egyetemen. E könyvet hallgatói részére kézirat helyett adja s atyjának, néhai Horvát István emlékezetének szenteli, annak százados születése évfordulója alkalmából.

A jeles szaktudós „oklevéltani jegyzeteinek” újabb kiegészítő kötete ez, mely a khronológiának ismereteit és feladatait adja elő. Nem a nagy közönség számára való könyv, hanem azoknak, kik a hazai történelem és a jog művelésének segédtudományát, a magyar oklevéltant szintén ismerni óhajtják. Fájdalom, minél kevesebben vannak. Az egyetemen is csak kevesen hallgatják. Annál elismeréseméltóbb a kitartás, melylyel e szaktudományt Horvát Árpád műveli nálunk az egyetemi tanszéken és az irodalomban, s külföldi közlönyök előtt is elismeréssel emlegetetté tette munkásságát és annak irodalmi eredményeit. A bevezető részben a khronológiának (az idő mérése, felosztása, kiszámítása) matematikai vagyis asztronómiai részét és a tehnikai vagyis historiai kortan egymásközi viszonyát adja elő, s megismerteti annak irodalmát is; ezt követi az alapfogalmak

előismeretek felsorolása, a különféle időszámítások, a naptárak, a naptárszerkesztés stb. megismertetése. Közli táblázatokban a harminczöt egyházi naptárt; azokon megjelölve mind ama napok, melyek hazai okleveleinkben idéztetni szoktak; adja a római naptár hónapjainak összehasonlító táblázatát is. A mű az Eggerberger-féle könyvkereskedés kiadásában jelent meg s ára 1 frt 50 kr.

Az ember eredése, faji egysége és kora. tanulmány dr. Platz Bonifác ciszterci rendű bajui tanártól; megjelent Budapesten, Pfeifer bizományában. Terjedelmes munka, melynek megírására tudományos okokon kívül vallási meggyőződés is serkentette a szerzőt. Törekvése az, hogy a természet-tudományok újabb vívmányait összhangzásba hozza a biblíával, s védje a régi felfogást, hogy az ember mai tökéletességében lépett a világba, nem pedig fokozatosan fejlődött, a kivállás amaz elmélete szerint, melylyel Darwin a természettudományban új korszakot alkotott. Egyébiránt Platz munkája a természettudományt nem csak erről, de számos egyéb oldaláról is tárgyalja, s gazdag anyag van benne; továbbá azt a tanulmányt nyújtja, hogy az egyházi rend tudósai ma már megvitathatónak tartanak s készséggel vitatnak oly eszméket, melyek eddig érinthetetlen dogmák voltak, a mikhez szó sem férhetett. A könyv ára 2 frt.

Vörösmarty összes munkáinak új kiadásából Melmer Vilmos két füzetet (a 3-ikat és 4-iket) bocsátott ismét közre, melyek a lírai és vegyes költemények közlését folytatják. Minden füzet négy-négy ívből áll, s nyolcz füzet tesz egy kötetet. Egy füzet ára 35 kr.

Mese a varrógépről. Kiss József elbeszélő költeménye második kiadásban került ki a sajtó alól, a Révai-testvéreknél. Míg az első kiadás album-alakú volt, ez kis nyolczadrétű, vastag velin papíron, Baditz Ottó illusztrációival, melyek szintén kicsinyítve vannak, de így is kecsesek. Az új kiadáshoz hozzájárul Kis Józsefnek amaz önéletrajzi vázlata is, mely a „Koszorú”-ban, arcképe mellett jelent meg.

Folyóiratok. A „Philologiai Közlöny” májusi füzetében Háhn Adolf egy kiadatlan költeményt közöl Gyöngyösi Istvántól. E költeményre, mely a muzsai kéziratok közt van, Kultsár István már évtizedek előtt fölhitte a figyelmet, majd pedig később Thaly Kálmán; név nem lévén alatta, csak sejteni lehetett, hogy a „Murányi Venus” költői sajátosságával bíró költemény kié. Most Háhn több érvvel erősíti, hogy Gyöngyösié, s közli a 498 versszakból álló egész költeményt, melynek címe „Ének Thokoly és Zrínyi Ilona házasságáról”, és 1683-ik évázzammal van ellátva. A füzet további közleményei Tury Józsefnek, Kont Ignácznak, Fináczy Ernőnek már az előbbi számban megkezdett cikkeinek folytatása és Heinrich Gusztávtól egy IX. századbéli német irodalom-történeti emlék, a „Lajos-dal” ismertetése és fordítása. — A „Keresztény Magvető”, az unitáriusok közlönye, márczius-áprilisi füze ében, az egyik szerkesztő, Péterfi Dénes „Czélirányos, Darwinizmus és az egyházak” czimű cikkben azt fejtegeti, hogy noha Darwin tana az Isten eszméjére vonatkozó egyházi hitcikkelyekkel nem fér össze, mégis a protestansok ösztönzése és erkölcsi komolysága ösztön arra, hogy a mit igaznak ismernek, azt az életbe is átvigyük. Nézeteltérések fordulhatnak elő, de az egyház, mely ajtait a kívülről jövő világosságnak mindig nyitva tartotta, a tudomány ez újabb fénye előtt sem fogja azt elzárni. — Az „Érdekes Lapok” áprilisi füzetében Nagy Károly, Mandelik Dániel, Tigermann Sándor, Szécsi Zsigmond, Borbás Vincze írtak szak cikkeket.

Füzetes vállalatok. Gelich Rikhard tábornok „Magyarország függetlenségi harca 1848—49-ben” nagy munkájából a 10-ik füzet hagyta el a sajtót Aigner Lajos kiadásában. Ez a nádor-főherczeg magatartását; a téli hadjárat megkezdését; az osztrák sereg támadási műveleteit, Görgey visszavonulását Győrre, stb. írja le. Ára 40 kr. — „Magyar általános levelező és házi titkár”, gyakorlati útmutató, írta Knorr Lajos, kiadja ifj. Nagel Ottó; 13-ik füzet; ára 30. kr.

Zeneművek. Tábornok és Parsch bizományában három új zenemű látott napvilágot, mindhárom zongorára, Kiss Vilmostól. Ezek: „Magyar hallgatói nóták”, Véssey Mihálynak ajánlva, ára egy forint; „Kaszinó-csárdás”, az országos kaszinó fiatalágának ajánlva, ára 80 kr. és „Valse brillante”, ifj. gróf Széchenyi Imrénck ajánlva, ára egy forint.

Százötvenedik előadása volt e hó 6-án a nemzeti színházban Verdi „Ernani” operájának. Wiltné aszozony kitünő művészettel énekelte Elvirát, a Don Karlos szerepében pedig egy német baritonista, Alexi Sándor vendég szerepelt, de csak félsikerrel, mert habár gyakorlott énekes, hangja kemény. A czim-szerep Hajósé volt és hangja teljes sikerével énekelte.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémiában e hó 5-ikén az első osztály (nyelv és széptudományi) ülésezett, és Ballagi Mór ismét mint harszó fél lépett ki a „Nyelvőr” orthologiai ellen, főleg pedig Szarvas Gábor ellen. Az akadémián erős áramlat van ama tulszásokkal szemközt, melyek szóvivője éppen az akadémia pártfogása mellett megjelenő „Nyelvőr”. Ez áramlatnak lehet tulajdonítani, hogy Szarvas Gábor a múlt évi akademiái választásoknál, mint rendes tag megbukott. Ballagi már 1881-ben felszólalt az akadémiában a „Nyelvőr” irány ellen, mely ki akarja irtani az újabb szavakat, mert azok nem szabályszerű alkotások. Szarvas e felszólalásért a „Nyelvőr”-ben majd egy évig tartó cikksorozattal támadta meg Ballagit; később pedig „Értsük meg egymást” cím alatt újabb cikket írt, melyekben már engedett előbbi állásából. Nem minden újabb szavat akar kiirtani, hanem olyan szavakat, melyek „fonákaságok kirívó elevenségével bántják a nyelvérzékét”. Az így osztályozott szavakból Ballagi egy csomót Arany János műveiből olvasott föl, a kinek a kirívó elevenség nem sértvén nyelvérzékét, kérdés, kinek nyelvérzéke legyen hát döntő. Ballagi hévvel és élesen támadott.

Felolvasásának címe: „A nyelv fejlődés történelmi folytonossága és a Nyelvőr”. A nyelv fejlődésére nézve azt mondja, hogy minden nyelvben a nemzet élete tükröződik. Minden virágzásban levő nemzet nyelve erősen fejlődik; a hanyatlóé elcsúszol. A magyar nyelv fejlődése a nemzeti szellem fejlődésével együtt indult. Be kellett következni oly állapotoknak, mikor bizonyos, hogy a parlagon maradt nyelv a szellemi szükség kifejezésére képtelen. Dugonics, mikor tudományos munkát írt, nem talált hozzávaló szavakat. Maga csinált. De ki érti ma azokat a szavakat, melyeket a matematikára alkalmazott? A szó nem az egyéné, hanem a közönségé, kinek értenie kell. A szó csak akkor élhet meg, ha a közönség is érzi szükségét. Dugonics korában azonban vajmi kevesen olvastak magyarul. Megvolt a nyelvnek mindene, csak legfőbb feltétele, a nemzet munkás élete hiányzott. Magyar művelés alá vett minden tudományos szaknál ismétlődött, a mi Dugonicsnál történt. Mikor meg volt a közönség, író és közönség tulszásokra is tüzeltek egymást. Sok új szóznak igazolására nem lehet semmi nyelvtani törvényt fehozni, mégis közzavon ma. Hiu erőlködés, hogy azokat ki lehet irtani. A rengeteg sok új szóra inkább, jobbat alkalmazni nem lehet többé; a fejlődés fonálát megszakítani lehetetlen. Ott van a „gép” szó. Ha kiirtjuk, nem tehetünk többé újat, lesz „masina”. A szellemi fejlődés fázisai egyes korszakhoz kötvek; erőtetni nem lehet, nyelvtudósok elő nem idézhetik. A mi a század elején lehetséges volt, ma már lehetetlen.

Ballagi azt a kérdést vetette föl, volt-e szükség arra a tömeges újításra, mely a múlt század vége óta nyelvünket oda juttatta, a hol ma jobb íróinknál és szónokainknál találjuk? Ballagi igennel felel s példákval mutatta ki, hogy bár váltig dicsekedhetett nyelvünk a gazdagodás, fejlődés kellekeivel, oda stílyedt, hogy a század elején szegény, ügyefogyott volt, mert nem volt nemzeti élet. Széchenyi, Deák, Kosuth többet tettek nyelvünk fölélesztésére, csinósításra, irodalmi fejlesztésre érdekében, mint valamennyi nyelvtudós. A magyar nyelv visszahelyeztetvén jogába, a nyelvújítás szükségére rohamosan állt be s a neologia forradalom volt; e szó jelzi jogezimét és joguultságát. A forradalom után következik a restauráció. Az akadémia megindította a „Nyelvőr”-t, hogy mind a szóképzés, mind a phraseologia tekintetében megóvja a nyelv tisztaságát; de a mit a „Nyelvőr” szerkesztője hirdet, az nem a józan restauráció, mely a forradalom vívmányait fölhasználja, hanem reakció, mely rend helyett zavart csinál. Midőn e veszedelmes irány ellen Ballagi 1881-ben felszólalt, a „Nyelvőr” leszámolt vele is és épp ugy, mint Fogarassyval, Toldyval, Imreh Sándorral; de egy évvel később Szarvas Gábor a múlt neologizmusait illetőleg azt hirdet, hogy a neologizmusok közül megtarthatók azok, melyekre nézve a mai nyelvérzéknek semmi tudománya sincs, hogy újabb keletű, szabályellenes képzések. De Ballagi ezt így nem tartja világosnak, mert melyik szónak kegyelmeztünk és kinek a nyelvérzéke döntőn? Ha Szarvas Gáborra hallgatunk, akkor Aranynak sem volt nyelvérzéke. Ha Szarvas Gábor, elhagyva rideg álláspontját, a neologizmus egy részének kegyelmeztet, ki kellett volna mondania azt is, hogy a nyelvfejlődés folytonossága történelmi szükségesség, mely alól magunkat ki nem vonhatjuk, ha csak a nemzeti élet félszázados munkáját elől kezdeni nem akarjuk. A mely nyelvvel a nemzet félszázadon át élt, melyet az írók java használt s mely a nép alsóbb rétegeibe is behat, arról a nyelvtudós mondhatja, hogy az új szók hibás képzések, de nem azt, hogy tovább nem használhatók.

A figyelemmel és közhelyesséssel fogadott előadás után még Ponori Thawreuk Emil mutatta be

Anakreon magyar fordításának előszavát. A munka a filológiai bizottság kiadásában fog megjelenni.

Az akadémia ünnepélyes közgyűlésén, mely június 8-dikán d. e. tíz órakor lesz, a főtárgy Szász Károly emlékeztetése Arany János fölött. Keleti Károly pedig egy nagyobb statisztikai értekezést fog felolvasni.

A filológiai társaság e hó 7-iki ülésén az erdélyi cigányok nyelvét és költészetét tanulmányozó dr. Wliscoczki Henrik érdekes cigány mondát ismerttetett a világ teremtéséről. A monda, melyet egy vén cigány asszonytól hallott, így szól:

Kezdetben nagy víz borította mindent. Ekkor elhatározta magát az isten, hogy világot terem, mert nagyon nehezebb volt, hogy testvér és barát nélkül egyedül kell élnie. A vízbe dobta tehát botját, ebből nagy fa nőtt, melynek tövében ott ült az ördög, ki mindjárt ajánlkozott az istennek testvérül és barátul. De az isten csak barátul fogadta el. Kilencz nap múlva belátta az isten, hogy neki az ördög nem barátja. Az ördög földet és embert öhajtott volna teremteni, de nem volt rá hatalma. Rábeszélte tehát az istent, a ki megparancsolta neki, hogy hozzon a nagy vízből fővenyt, az isten majd akkor kiejti nevét s a fővenyből előáll a világ. Az ördög meg akarta csinálni az istent. Mikor már kezében volt a fővény, a maga nevét mondta ki, de a fővény rutul megégette, az istenhez pedig azzal ment vi-sza, hogy nem talál fővenyt. De isten újra elküldte. Ekkor 9 napig próbált világot teremteni, de azalatt ugy összeviharzott égette a fővény, hogy 9-ad napra koromfeketévé vált. Végre hozott fővenyt, isten meg is alkotta belőle a földet. Az ördög ekkor a nagy fát magának akarta venni. Istent erre megharagudott, felmondta a barátságot s egy bikával elvitette messze az ördögöt. Most a nagy fa ágairól huszarakok hullottak a földre, melyek emberi alakot öltöttek. Így teremté isten a földet s rajta az embereket. Az értekező azt bizonyította, hogy e monda rokon a régi indusok, persák és germánoknak a teremtésről szóló mythoszaival, sőt a teremtés bibliai előadásával.

Ez előadáson kívül még Keleti Vincze „Pergamon és a gigantomachia” című értekezését olvasta föl Pecz Vilmos; dr. Nagy Sándor pedig a XVI. századi magyar költői irodalomnak egyik érdekes munkásáról emlékezett meg, azt bizonyítva, hogy a mai nap elfogadott Bánkai név nem felel meg a valóságnak, mert a versfökből Báncai jön ki. Ez annival valószínűbb, mert megfelelő helynév is volt hazánkban, amiből ma már nem ismeretes.

A pedagógiai társaság, mely a pedagógiai irodalom tudományos művelését tűzte ki feladatául, hosszabb szünelés után e napokban tartotta újból alakuló közgyűlését. A gyűlésen a pedagógiát elméleti leg s irodalmilag művelő férfiak szép számmal jelentek meg.

Az elnöki széket Péterfy Sándor foglalta el, kinek hosszabb beszéde után dr. Kiss Áron titkár terjesztette elő jelentését. E szerint a társaság tulajdonkép 1881 eleje óta megszünt működni. György Aladár olvasott föl ezután emlékeztetést a társaság legutolsó elnökéről, Molnár Aladáról. Ezután kimondatott, hogy a régi tagok esetleges hátralékaik fizetésétől fölmentettek, a mennyiben pedig kötelezettségeiknek eleget tettek, a könyvkiadó vállalatnak sajtó alatt levő kötetével fognak kárpótolatni méltányos pótfizetés mellett. Elhatározta a közgyűlés, hogy hivatalos közlönyévé a „Magyar tanügy”-et választja. A választás eredménye a következő: Elnök Klamarik János, alelnökök: Gyertyánffy István és Zsilinszky Mihály. Titkár: dr. Alexander Bernát. Jegyzők: dr. Csengeri János és Berecz Gyula. Pénztárnok: Zilahy Sámuel. Ellenőr: Molnár László képezdeli igazgató. Könyvtárnok: Kálnay Nándor. Választottak még 30 rendes és 10 pótagból álló fővárosi és 15 vidéki választmányi tagot. A közgyűlés ezzel véget ért.

Közgyűlések. A közeli napok alatt több jótékony intézet tartotta évi közgyűlését.

Az orsz. kiseddívó egylet közgyűlésén gr. Szapáry Gyuláné elnökölt. Az évi jelentés jelentékeny működésről ad számot. A falusi menedékhelyeknek csak nem régebben megpendített eszméje egy év alatt negyven helyen valósult. P. Szathmáry Károly titkár a kiseddívás érdekében a nyáron az ország Duna-Tisza közt utazza be. Kiseddívó új intézet a múlt évben is számos létesült. Segélyezésre az egylet 3264 frtot fordított. A képző intézetben 35-en nyertek oklevelet s az egylet 29-et juttatott állomásra. A bevétel 42,707 frt volt, a kiadás 31,014 frt, tiszta vagyon 152,684 frt. Az idei költségvetésben a bevétel 7204 frttal több mint a kiadás. Misedelnöknek az elhunyt gróf Ráday Gedeon helyére báró Radnászy Bélát választá meg a közgyűlés.

A nőképző egylet közgyűlését Veres Péterné nagyobb beszéddel nyitotta meg, szölv a nőnevelés igazi feladatairól és arról, hogy még jobb módon családok is még a nevelés befejezése előtt kivessék leányaikat a tanintézetből. A jeles szervezett tanintézet

növendékei évről-évre szaporodnak, a bevétel fedezi a kiadásokat. A házépítési kölcsön törlesztésére a tavalyi tavaszi mulatság és az idei alarezos bál 3000 frtot jövedelmezett. Az egyleti vagyon alapítványokból és a 160,000 frtra lecsúszl házról áll, melyen mintegy 90,000 frt teher van még.

A protestáns árvaregylet közgyűlése b. Kochmeister Frigyes elnöke alatt, szintén az emelkedés adatairól adott bizonyoságot. Alapítvány jelentékeny összegekben történt; így Langheinrich Lenke urhölgy szülei emlékére 4000 frtos alapítványt tett. Az árvaházban 73 árva nyert ellátást és nevelést; a hat osztályú népiskolát pedig 45, többnyire ingyenes növendék látogatta.

A magyar tisztviselők orszájos egyesületének gyűlésén az elnököl Pauler Tivadar miniszter az egyesület tíz évi működésének feltüntetésével mutatta ki a folytonos haladást. Az egyesület vagyona 10,080 frt, a mi 1232 frttal való gyarapodás egy év alatt. A bevétel volt 14,795 frt, a kiadás 13,889 frt. A könyvtár 3571 kötetből áll. Van 25 alapító, 1416 belső tag. A magyar földhitelintézetnél kezelt özveg- és árvaregályalap 22,357 frt 97 krt tesz, tehát 4319 frt 91 krtal emelkedett. Az alaphól két özveg 120 frtnyi összeggel segélyeztetett.

MI UJSÁG?

Mária Anna királyné halála. V. Ferdinánd özvegének, a 81 éves Mária Anna Karolina királynénak halálát országszerte jelzi a középületekre kitűzött fekete lobogó. Az agg fejedelmi hölgy halála különösen Prágában okozott mély megilletődést, a hol majd négy évtizeden keresztül lakott, s benne a csehek a történelmi mult képviselőjét is tisztelték, mert Mária Anna megkoronázott cseh királyné volt. Május 4-ike óta, mikor Mária Anna császárné-királyné lehunyta szeméit, a monarchia mind a két részében fölelevenültek a visszaemlékezések ama mozgalmas, nagy fordulatokban gazdag időkre, melyek a trónt sem kerülték el s oly nagy változásokat idéztek elő. A királyné a legnagyobb elvonultságban töltötte hosszú életének egy nagy részét; nevét is alig emlegették, s halála hírére az újabb korszak emberei előtt föl kellett idézni, hogy ki volt egykor a hradsini várak fejedelme halottja, ki pihenő helyét most áttette a Hradsinból a bécsi kapuczinusok sirboltjába.

A magyar országyűlés két házának elnökei az e hó 6-iki ülésben emlékeztek meg kegyeltes szavakkal a királyné elhunytáról, s az országyűlés meghízta őket, hogy a törvényhozó testület részvétét ő felségek előtt fejezzék ki. Szombaton, a temetés napján, nem tartanak ülést; a nemzeti színházban sem lesz előadás, mint nem volt e hó 4-ikén sem, a halálhír megérkeztek. Budapest főváros rendkívüli közgyűlésben fejezte ki részvétét. A temetésnél jelen lesz Bécsben a miniszterelnök, több miniszter, a két ház elnökei a törvényhozás küldötteivel. A királyné holttestét e hó 7-én helyezték ravatalra Prágában, a várkapornában. A cseh főváros közönsége tolt a ravatal megtekintésére. A ravatal körül a földi uralkodás fényes jelvényeit helyezték el és a koszorukat, melyeket az uralkodó család tagjai küldtek. Egy koszorú szalagján cseh nyelven ez volt olvasható: „Koronás királynénknak.” A halott fehér csipkével díszített fekete selyem ruhában nyugszik, kezében olvasó, imakönyv és feszület. A nápolyi királyi pár megbízásából a halottat lefényképezték. E hó 8-ikán délelőtt ment végbe a kápolnában a requiem és a beszentelés. Az isteni tisztelet után a koporsót lezárták, gr. Saracini főudvarmester átvette a kulcsokat, a halottat hatfogatu halottas kocsira helyezték, a harangok zngása közt vitték ki a vasúthoz. Az utózatkat mindenfelé nagy közönség lepte el. Az indóháznál katonaság tisztegett. A külön vonat, mely az udvari kísérettel együtt Bécsbe vitte a halottat, a gyász jelvényeit viselte. A halottas vaggont fekete posztó borította. Bécsbe esti 10 órakor érkezett a gyászmenet. Az udvari váró terem az indóházban kápolnává volt átalakítva; itt újra beszentelték a koporsót az udvari méltóságok, a papság és palotahölgyek jelenlétében. A Prateruton, a Ringen egész a burgtemplomig katonaság állt sorban, mögötte pedig nagy tömeg, mely előtt egy éjjeli gyászmenet szokatlan látvánva tárlt föl, lobogó szöveteknek és viaszfáklyák világánál, harangok zngása mellett. Számos házban gyászlobogó lengett. A koporsót az udvari testőrök, apródok kísérték. A császári lak előcsarnokában az udvari papság átvette a koporsót és a templomba vitték. E hó 9-én délután 5 óráig szabad volt a bemenet a templomba. A templom falait fekete posztó borította; a ravaltal bársony mennyezet alatt helyezték el. Tolongva özönlött a sokaság egész nap a templomba. A temetés e hó 10-ikén délután 5 órára volt kitűzve. A királyné koporsóját V. Ferdinánd mellé helyezik. Itt eddig a királyi pár első szülött leányának, a Budán elhunyt Zsófia főhercegnőnek koporsója állott. Mária Anna királyné koporsója a végleges elhelyezésig a sirbolt előcsarnokában marad.

A király, mint Bécsből jelentik, újabb intéz-

kedések szerint e hó 15-én érkezik Budapestre, huza-mosabb tartózkodásra.

A József főherczeg családjában minden órán várható öröndetes eseményt Fiume városa loyális tisztelgessel fogja üdvözölni. Mihelyt a Villa Giuseppeből megérkezik a hír, megkondulnak Fiume összes harangjai és a lakosság házait fellobogózza. Az összes középületekre, a kikötő és rév hajóira is felvonják a zászlókat s a városi zenekar a tűzoltók díszmenete mellett végig vonulnak Fiume utcáin. Ha a főherczegi család új sarja este hat óra után születik, akkor az ünnepségek s a lobogódísz másnapra maradnak. Az újszülöttet Pauer János székesfehérvári megyés püspök fogja megkeresztelni.

Az ötvös-kiállítás már csak két hétig lesz nyitva. Az esti kiállítást, a villamos fényvel, szolnathatól kezdve megszüntetik, mert most már hosszúak a napok. A trónörökös-pár látogatását a jövő hétre várják. A legutolsó vasárnap a látogatók száma megkérleztette az ötezeret. E hó 4-én előkelő látogatói voltak a kiállításnak: Henrik főherczeg és Braganza portugál herczeg, kik akkor nap este érkeztek Budapestre s minden előzetes bejelentés nélkül jelentek meg a kiállításon, hol egész 11 óráig, a termék bezárásáig időztek. Távozásuk alkalmával rendkívül elismerőleg nyilatkoztak a kiállításról. Braganza herczeg most már másodízben tekintette meg a kiállítást.

A székesfehérvári Horvát-ünnepen a tudományos és irodalmi társulatokon kívül Budapest és Pest megye hatósága, a kolozsvári egyetem is képviselve lesz, de még távolabbi törvényhatóságok is. A küldöttek száma meghaladja a százat s ezek mind a város vendégei. Varjók a veszprémi és győri püspököket, Supka Jeromos zirczi apátot, Rónay Jácint püspököt, stb. A város polgármestere, Havranek József nagy erővel és lelkesedéssel intézkedett, hogy az ünnepélynek jelentősége legyen. Pauer István megyés püspök szintén hozzájárult ehhez. A Horvátféle ösztöndíj-alapra száz forintot is ajándékozott.

Horvát István szülőháza. A jeles történet-tudós szülőháza már elpusztult, és a székesfehérvári ünnepélyen csakis körülbelül jelölhetik meg azt a helyet, hol Horvát István bölcsője ringott. A „Székesfehérvár és Vidéke” lapban Falvay István erre vonatkozólag így írt pár nap előtt:

„Horvát István szülőháza, mint ez a telekkönyvből kitűnik, a palotavárosi (ma Széchenyi-utca) 485-ik helyrajzi számú telken volt s ez a ház a forradalom előtti nagy tűzben leégett. A telket 1848-ban atyám megvette s a rajta romokban heverő épületet lerontotta. Ez üres telek ugyanakkor a 484-ik helyrajzi számú beltelekhez csatoltatott, mely jelenleg az én birtokomban van. Azon a helyen tehát, hol Horvát István állítólag született, ma épület nem áll; az utcán azonban a volt ház előtt kerítésfal van emelve. Így az emléktábla felirata csak helyre, de nem házra vonatkozhatik. A történelmi hűség kíváná. hogy a tábla a lerombolt házhoz lehetőleg közel, vagyis az előtte fekvő kerítésfalon lenne felállítva.”

Budavár visszafoglalásának kétszázados évfordulójára az illető bizottság már megállapította az ünnepélyek sorozatát. Lesz történeti kiállítás, a török korokra vonatkozó tárgyakból. A monográfia megírására Salamon Ferenczet kéri föl. Emléktáblát állítanak azon a helyen, a hol Petneházy kitűzte a győzelmi lobogót; veretnek emlékművet is s az őstrom lefestésével megbízzák egyik előkelő képművészt.

A történeti kiállításra elkéri a királyi család birtokában levő híres gobelin-azónyeket is. E gobelinek, számra tizenhét, a burban arany keretbe foglalva éltik a falakat, mindegyik öt méter hosszú és az 1686-iki hadjárat nevezetesebb ütközeteit ábrázolják. Lotharingi Károly herczeg készíttette az akkor híres elzászi gobelin-gyárakban, ajándékul az uralkodónak. Öt darabon kizárólag Buda ostromának jelenetei láthatók, élénk színekben, a legképelesebb kivitelű, s a többi kilencz a sereg vonulását s több magyarországi vár visszahódítását tünteti fel. A bécsiak a tavalyi emlékünnepélynél nem használták föl e becses műkincseket, de a budapesti ünnepélyre remélhetőleg sikerülni fog megnyerni.

Deák nagy szobrán serényen dolgoznak most Huszár Adolf műtermében. Most készül a gipszszobor, mely után a szobrot érezbe öntik. A gipszbe öntés szépen sikerült s a művész teljesen meg van vele elégedve. A gipszszobor július elsejére teljesen készen lesz. Az aradi vértanúk szobrának kis gipszmintázata már befejezve áll a művész műtermében.

* Vörösmarty 1836-ban írt „Szózat”-ának dal-

lamára a nemzeti színlelő igazgatósága, 1843 elején tíz arany díjat tűzött ki. A díjat husz pályázó közül Egresi Bérinek ítéltek oda. Dícséretet nyertek: Erkel Ferencz és Fáy Gusztáv. A színpadon mindhárom dallamot a kar azon 1843. évi május 8-án énekelte el legelsőbben. Egy jelen volt az estét és eseményt 41 év óta kedves emlékei közé számítja. Egresi Béni Szózat-dallamát azóta a nemzet szent tulajdona.

Az állatkertnek József főherczeg két kis ponylovat ajándékozott. A lovacsák igen szép állatkák s egyikök azok közül való, a melyeket a főherczeg pár év előtt gyermekei részére hozatott Shetlandból. Akkor történt, hogy a kis lovakért küldött alcuthi kocsi a kocsijára tettek két kis deszka ládikát azzal a megjegyzéssel, hogy abban vannak a paripák, vigye őket haza. A ponyknak állatkertbe érkezésük napját bejelentő udvari főtiszt is megjegyezte, hogy kocsin hozták őket, mivel a saját apró lábaikon három nap alatt sem érkeznének Alcuthról Budapestre.

A tavaszi lóversenyek e hó 3-án, 4-én, 6-án és 8-án mentek végbe a budapesti gyepen. Sok közönség csak e hó 4-én volt, mikor igen szép májusi nap kedvezett. A többi napokon a tribünök félig se teltek meg. A futtatások eredménye következő:

Az első napon a megnyitó verseny 1000 frtos díjatt négy paripa közül a gr. Schlick Ervin „Sturm-vogel”-je nyerte; a kísérleti verseny 2000 frankos díjatt három közül Captain Violet „Edgar”-ja; a kétévesek 1000 frtos díjatt tizenegy közül gr. Schlick „Kunst”-ja; az Esterházi-díjat (525 frt) gr. Festetics Tasztiló „Berencz”-je, mely egymaga járta körül a versenytér; a gátverseny 700 frtos díjatt három közül Fáy-Halász Gida „Pedritta”-ja. — A második napon a handicap 1000 frtos díjatt négy közül Captain Violet „Angela”-ja; az egyesült nemzeti díjat (7000 frank) négy közül gr. Hunyady Imre „Metalist”-je; az asszonyosságok díját (500 arany) kettő közül Blaskovics Ernő „Vitéz”-e; a Széchenyi-díjat (100 arany) három közül Blaskovics „Gyöngyvirág”-ja; az akadályverseny 1000 frtjatt kettő közül b. Twickel Ágoston „Kunzenbruder”-je; a mezsei gazdák versenyében tizenketten vettek részt s elsőnek Herédi szürkéje érkezett, de mivel már többször nyert, az első díjat a második ló kapta, mely Lutz Sándoré volt. — A harmadik napon a kétévesek versenye 1000 frtos díjatt tíz közül gr. Schlick „Mata-dor”-ja; a hazafi díjat (5000 frank aranyban) négy közül gr. Apponyi Antal „Dart”-ja; a 200 aranyos Batthyány-Hunyadi-díjat négy közül gr. Sztáray János „Kisbaba”-ja; a 3000 franknyi államdíjat öt közül Captain Violet „Edgar”-ja; az eladó verseny 1000 frtjatt öt közül gr. Stubenberg József „Cymbal”-ja; a gátverseny 800 frtjatt három közül F.-Halász Gida „Munkás”-a. — A negyedik napon a Donna Christine 1000 frtos díjat gr. Festetics Tasztiló „Occident”-je, minden versenytárs nélkül; a vándorló verseny 3000 frt díjatt három közül gr. Apponyi Antal „Dart”-ja; az ezer forintos handicapot három közül hg. Esterházy Pál „Parsifal”-ja; az 5000 frankos államdíjat négy közül Schossberger Nándor „Pierrot”-ja; az eladó verseny ezer frtjatt négy közül gr. Stubenberg József „Cymbal”-ja; az akadály verseny 2000 frtjatt három közül hg. Esterházy Pál „Pravienka”-ja. — Vasárnap tartják meg az utolsó futtatásokat.

A városi ligeti nádorszigeti fürdő nagyobbítási tervét a fővárosi tanács e fürdő házi bizottságához utasítá véleményadás végett. A terv abból áll, hogy a mostani fürdőépületet gyógyszerárnokká alakítják át s a mögé építenének nagyobb aranyu fürdőházat. Elöl a parkból mit sem foglalnak el. A városi liget e pontján bármily fürdő évről-évre csak jövedelmesebbé válhatik.

A fővárosi tanács elfogadta a képzőművészeti bizottság javaslatát, hogy a főváros tizenkét legzebebb pontjáról olajfestésű látképeket készíttessen s a három legjobb vázlatot 500, 300 és 200 forinttal jutalmazza; a vázlatok szeptember végeig nyújtandók be.

Esküvő. Dr. Mudrony Soma, az orsz. iparegyet igazgatója, május 4-én tartotta esküvőjét Pápay Ilona kisasszonnyal, dr. Pápay Vilmos leányával. Az esküt Győry Vilmos lelkész végezte.

A magas Tátrában. Wundt württembergi hadnagy, ki szenvedélyes hegymászó, ápril első felében, mikor még a hegységeket hó borította, bejárta a Kárpátok egy részét. Horvay Jakab híres merész kalauz kíséretében ápril 8-án indult meg Új-Tátrafüredről s öt nap alatt megjárta a poprádi tótól kezdve a tengerszemcsucst, csorbai tavat, Krivánt, Hinczko-tavat s a Vadas-nyergent akart átmenni, de a nagy főtöge miatt vissza kellett térnie a Mailáth-menházhoz. Új-Tátrafüreden ismét ellátván magát élelmiszerrel, ápril 14-én fölment a nagyszalóki csúcra, másnap a rézaknákon át Javorinába, majd Rozto-

kára, a poduplavszi völgybe s 18-án a lengyel nyergen át tért vissza Új-Tátrafüredre. Kalauzával együtt kísé meg volt viselve, de nem kimerülve s még aznap gyalog ment a poprádi vasúti állomásra, hogy szabadságideje utolsó napjára pontosan haza érkezzen.

* Nyert, mégis vesztett. Valaki egy bécsvárosi sorsjegyre 3 frtért igérvényt vett, s nyert 125 frtot. Ámde ily sorsjegy árfolyama most 140 frt. Tehát nehogy a nyereményre még 15 frtot ráfizessen, inkább ott hagyta.

A pesti cukor-finomító gyárat, mely 1840-ben épült s két év múlva esőbe jutott, Pest városa akkor meg akarta venni 60,000 frtért kaszárnának. Kossuth a „Pesti Hírlap”-ban gunyosan felszólalt: „Van-e még az országban több kaszárnának való cukorgyár?” Ima, a soproni volt cukorfinomító gyárat most országos fegyintézeté alakítják.

—x— Gróf Andrássy Manó ismét szép jelét adta annak, hogy ő csakis a hazai ipart és kereskedelmet pártolja. Leánya Natália grófné számára, kinek véglegénye gróf Széchenyi Aladár a kereskedelmi miniszter fia, a kelengyét Kollárits József és fiai budapesti vászon- és fehérnemű-kereskedésében rendezte meg.

A „Jogtudományi Közlöny” május 9-iki (19-ik) száma a következő tartalommal jelent meg:

Az új orosz büntető törvényjavaslat. Dr. Wlassics Gyula kir. alügyésztől. — Irányeszmék. Dr. Szilasi Adolf budapesti ügyvéd. — Törvénykezési szemle: A jövedéki kihágások elvételéről. Abaújhelyi József kassai társági aljegyzőtől. — A nőnek férje elleni ideiglenesen tartási pere. Dr. A. D. ügyvédjelöltől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai Határozatok. — A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése Hermann Ottó képviselő megtámadtatása alkalmával Mocsáry Lajos képviselő által beadott határozati javaslatra s az erre vonatkozó indítványra. — Kivonat a Budapesti Közlönyből.

Beteg háziállatok gyógykezelésére hason-szerinti háziállat-gyógyászatakat Moll A. czég Bécsben összeállít, melyekről egy hirdetés van lapunk mai számában.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Okolicsanyi Zsigmond, a kir. kuria köztisztviselőben álló bírja, 57 éves korában. — Kolosy Lajos, Jászberény nyug. törvényszéki bírja, ki nem csak bírói, hanem irodalmi tevékenységet is fejtett ki, avatott fordítója volt Horácznak, lefordította Virgil „Aeneidét”, mely kiadásra vár, s családja körében is buzgón ápolta a költészet kultuszát. — Márkus György, Szatmármegye g. kath. főesperese, ki jeles képzettségű egyházi, iskolai és általában közhasznú ügyekben gyümölcsöt termelt, s hazafias szelleme is becsültté tette Szatmár és Bihar megye körében, 48 éves korában, Nagy-Várán. — Kóperniczky István apát-konon, 71 éves korában Pozsonyban. — Horváth Ferencz, a kegyes tanítórend nyitrai társházának főnöke, az ottani hittani intézet igazgató-tanára, 60 éves korában, és nagy részvétet okoz temetkez el. — Sautter P. Ferencz Felső-Mindzent aranyminis plébánosa, Baranyában általában jól ismert és tisztelt agg pap, 82 éves korában. — Soltész Sándor lelkész, Zircsán. — Putz Károly, Lőcse város árvagyója és kiérdemült polgármestere, megyei bizottsági tag és városi képviselő, 72 éves korában. — Dr. Fáy Gyula, szatmármegyei kerületi és erdői körorvos, valamint erdői gróf irodalmi orvos, 33 éves korában. — Dr. Ruszner József, stájer eredetű, felszázadnál tovább écska irodalmi orvos. — Dr. Blumberg Herman, Temes-megyében vácsevgéji volt körorvos, utóbb a „Diana” Lloyd gőzös orvosa, kit a Vörös-tengeren, a bamerani kikötőben ért utól a halál. — Vilim János, ügyvéd, Békésmegye bizottsági tagja, főiskolai tanácsos, 53 éves korában Budapestben, honnan Csabára szállították. — Battlay János, Kecskemét város bizottsági tagja, a kath. egyház presbitere, 69 éves korában. — Milkovich József, földbirtokos, 85 éves korában, Győrben. — Scholtz Manó, m. kir. postafőnök, 35 éves korában, Liptó-Szt.-Miklóson, özvegyet és kis-korú gyermekeket hagyva maga után. — Csérnek Károly, pestvidéki törvényszéki jegyző, 53 éves korában, Budapestben. — Ifj. Molnár László, az első magyar biztosító társulat hivatalnok, 28 éves korában, Miskolcon. — Deutsch Emanuel, Zala-Egerszeg érdemes polgára, 70 éves korában. — Ismándi József, a debreczeni törvényszék telekkönyvvezetője. — Práznovszky Gyula adótiszt, B.-Gyulán. — Holcán Mihály, 50 éves korában, Aradon. — Samu István, 57 éves polgár, Mindszenten. — Pucher Antal, a német-bolgyi urodalom nyug. számtartója, 81 éves korában, Budapestben. — Gr. Károlyi Endre, a Párisban élő gr. Károlyi Gábor egyetlen fia.

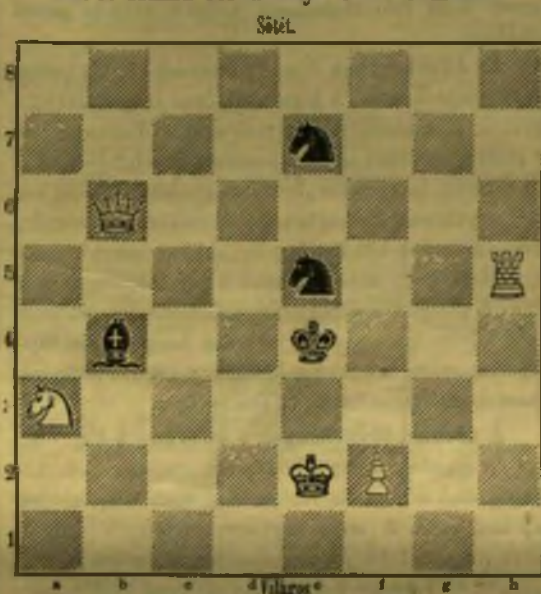
ÖZV. WARGA FERENCZÉ szül. Buczy Anna, 81 éves korában Kolozsvárról, négy gyermekét, három menyét, hét unokát s hat dédunokát hagyva mély gyászban; s mint a gyászlap említi: a letűnt patriarchális boldog időknek egy csaknem utolsó, kedves, még az őz hajak alatt is vonzó alakja hunyt el benne; házias, munkás, családját melegen szerető, vallásos asszony, a kinek valóban szép és ékes korona volt fején a vénség is. — **ÖZV. GENCSEY PÁLNÉ** szül. Kazinczy Amália, Beöthy Algernon képviselő anyósa, 77 éves korában, Debreczenben, s az érmi-hályfalvi családi sírboltba temették. — **Mészáros Sándorné** szül. Kerek Berta, a mező-turi kisdédóvó egyesület elnöke, 36 éves korában Mező-Turon és halálát számos család gyászolja a Nagy-Kunvárosban. — **Barna Károlyné** szül. Ács Kornélia, Ács Zsigmond ref. lelkész és a „Velencei Kalmár” műfordítójának leánya, Laskón. — **ÖZV. VAMOSATTYAI BIKESSEY KÁROLYNÉ** szül. Frank Teréz, Mosonmegye egyik néhai főispánjának özvegye, a megye több családjával rokon és jótekonyságáról ismert matróna, 80 éves korában, M.-Óvárt. — **ÖZV. VÁGHY ANTALNÉ** szül. Horváth Mária, 66 éves korában Budapesten s innen Győrbe szállították. — **SERŐK GIZELLA** kirasz-szony április 29-én, 34 éves korában, Új-Tátrafüreden, hol súlyos betegségében már több mint fél év óta özvegy édes anyja nagy gonddal ápolta, s honnan a csemetéi családi sírboltba szállították. — **ÖZV. BELÁNYI ZSÓFIÁ** szül. Péterffy Otilia, országgyűlési képviselő neje, 45 éves korában, Bábán. — **ÖZV. GULYÁS SÁNDORNÉ** szül. Ecsedy Julia, Havranek J. székesfehérvári polgármester anyósa, 80 éves korában, Budapesten; ugyanitt ifj. KARIKÁS MIHÁLYNÉ szül. Laitl Franciska, a „kis pipa” ismert vendéglő üzletvezetőjének fiatal neje, 23 éves korában, házassága negyedik évében, hosszú betegeskedés után; **GOLDZIEHER KATALIN**, Goldzieher Ignác akadémiai tag és az izr. litkezőség titkárnak édes anyja. — **FODOR GYULÁNÉ** szül. Vályi Berta, táviróosztály neje, 30 éves korában, Kerteléken. — **CSIZMADIA JÓZSEFNÉ** szül. Hartváni Jolán, 17 éves korában, boldog házassága negyedik évében, Cegléden. — **TELLECKEY KRISTÓFNÉ** szül. Kiszlinger Berta, 30 éves korában, Nagy-Kikindán. — **GRUBANOVITS PÁLNÉ**, földbírtokosnő, Karádon. — **HAJDU IGNÁCZNÉ** szül. Kocs Julián, 61 éves korában, Debreczenben. — **SELYMESZ VILMA** asszony, 20 éves korában, egymás után veszté el férjét, három kis gyermekét, kiket most maga is követett, Kun-Szent-Mártonban. — **ROSZTÓCZKY GIZELLA**, Szolnok egyik fiatal hölgye. — **KONDOROSSY JULIA**, 14 éves korában, Aradon. — **ÖZV. HLOVÁK ADÁMNÉ**, evang. pap özvegye, ki a szabadságharcban férjével együtt (akkori girálói lelkész) a honvédek élelmészése körül lelkesen buzgózkodott; férjét az oroszok fogságba is ejtették, mert a honvédekhez hazafias egyházi beszédek tartott; e hó 5-ikén Girálton. — **DESSEWFFY PÁLNÉ** szül. Flossmann Kára, 31 éves korában, Budapesten. — **GREICHMANN EDÉNÉ** szül. Török Borbála, 42 éves korában, Miskolcson. — **ÖZV. SCHNEIDERNÉ** szül. Seidel Magdolna, 78 éves korában, Aradon. — **BERTA ISTVÁNNÉ** szül. Kun Zsófia, 48 éves korában, Nagy-Váradon.

NAGY MIKLÓSNÉ szül. Mácsai Irma temetése f. hó 2-án történt meg a kerepesi-uti temetőben, hová az elhunyt hamvai Új-Tátrafüredről szállították. A gyászoló család tagjain kívül jelen voltak: Szász Domokosné (Nagy Miklós nővére), Szász Károly és neje, Szász Róbert, Vajda János, Beöthy Zolt, Bibó István kir. táblai bíró, Dr. Takács Lajos, id. Szinnyei József, György Aladár, Gyulai Aranka, Hindy Árpádné.

Fuchs Emilné, a gyógyszerész család több rokona és barátja. A szertartást a halottas-ház kápolnájában a terézvárosi kath. lelkész végezte.

SAKKJATEK.

1273. számú feladvány. Gold Samtól.

Koritnicai gyógyfürdő

Liptómege, vasutállomás Rózsahegy.

Évad-megnyitás május 15-én.

Ásványvíz-gyógyászati, fenyő-fürdő, juhász, hidegvíz-gyógyintézet. Elsőrendű gyógyhely gyomor- és májbetegségek, aranyeres bántalmak, zih és tüdőlegény, nápkór, női betegségek és idegesség ellen. — Gyönyörű fekvésénél fogva kitűnő időző hely **üdülő betegek** számára. — Posta- és távirat-állomás, gyógytár helyben. Az elő- és utóéviadban: május 15-től július 1-ig, s augusztus 15-től szeptember végeig teljes ellátás lakással együtt naponta 2 forintba számítatik. Menet-térítijegyek 33% árleengedéssel minden nevezetesebb vasúti állomásonál válthatók.

Fürdő-orvos: Dr. Ormáthy József. 9803

Ásványvíz-főraktárak: Édeskúty L. Emmerling és Baboch Budapest; Zsolcay Lajos Miskolc; Lavalla Beaterczabánya; Makovics Rózsahegy. Minden bővebb tudósítással szolgál és lakásokra megrendelést elfogad 1581 a fürdő-igazgatóság.

Tiszavölgyi sorsjegyek

Főnyeremény 100,000 forint adómentes, 5% kamatozik 4%-ot, a legközelebbi húzás május 15-én.

A kereskedelmi takarékpénztár és hitelszövetkezet következő feltételek mellett ad el tiszavölgyi sorsjegyeket részletfizetésre 1578

1 darab 12 hó alatti lefizetésre 11.—
1 „ 24 „ 6.—
1 „ 28 „ 5.50

az esetleges nyereség már az első részlet lefizetése után a részletv evőt illeti. — Vidéki megbízások postafordultával elintéztetnek, a részlet összege postautalvánnyal küldhető be.

Üzleti helyiség Budapest, Gizella-tér 2. sz. I. emelet. — Hivatalos órák d. u. 4—5-ig.

AZ IGAZGATÓSÁG:

Dr. Herich Károly
elnök

Peterdy Lajos
vezérigazgató

Lovag Falk Zsigmond
I. alelnök.

A balatonfüredi fürdő-idény

május 18-án nyitattik meg.

Balaton-Füred enyhe és egyenletes légköri viszonyánál és kitűnő juhász-intézeténél fogva különösen ajánlható: **üdülő légerszobák és töldebántalmak**: égvényes szós, szénsavas vasas források, hideg és meleg szénsavas fürdők, gőzfürdők a női és férfi uszodával ellátott balaton-füredi javak: gyenge emésztés, üdülő gyomor- és bélhurut, hasi pozsga, máj, lép és vese-bajok, hólyag-burult, aranyér és női bántalmak ellen; továbbá vérszegénység, nápkór és görvélykór, általános gyengeség, gerinczagy és idegbántalmaknál. 1577

Rendszeres szőlőkura szeptember 1-én kezdődik.

Diszes gyógyterem, elegans étterem, terasza, kávécsarnok, fűdött sétány, jó zenekar és színelőadások vizsétákra kényelmes és biztos angol-esőcsónakok a vitorlás-hajók, bál, tombola, jó restauráció — Károlyi vezetése alatt — szép és kényelmesen butorított lakások, póta és távirat-hivatal, jól rendezett gyógy-teret. B-Füredre vonatkozó ismertetések kaphatók minden könyvkereskedésben és a fürdőben. A fürdő-intézet rövid ismertetése kíváncsiakra ingyen megküldetik.

A közlekedés vasuton Budapestről — naponta kétszer — Bécs és Kanizsától Siófokig, innen a Balatonon át 3 óra alatt a „Kisalföld” gőzhajóval történik; vasúti sorsjegyek 33% kedvezményrel, ezen kívül ünnep- és vasárnapokat megelőző napon Budapestről B-Füredre és vissza 3 napra érvényes jegyek **is** kaphatók.

A fürdő-intézet rendelő fő-orvosa: Dr. Muray; urad. orvos: Gemahl. Lakásmegrendelések **Écsy László** igazgatóhoz intézendők B-Füredre. A b-füredi ásványvíz fő-raktára Budapestben **Édeskúty L.** m. kir. udv. ásványvíz-szállítónál; s kapható még **Emmerling** és **Baboch** fűszerkereskedésében. Korona-herceg-utca.

(Utánnymot nem díjaztatik.)

9766

A fürdő-igazgatóság.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT” kiadásában Budapestben megjelent minden könyvkereskedésben kapható — az osztr. tartom. számára SZELINSZKI György cs. kir. egy. könyvtárral Bécsben I., Stefánsplatz 6.

KERTÉSZET KÉZIKÖNYVE.

Tüzetes utasítás a konyhakertészet, virágmívelés és gyümölcsfatenyésztés körében.

A legújabb kutatók után írta

GALGÓCZY KAROLY.

Átírdta és jegyzetekkel bővítette

Dr. FARKAS MIHÁLY.

Negyedik kiadás.

Ara fűzve 80 kr.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvkereskedésben kapható — az osztr. tartományok számára SZELINSZKI GYÖRGY cs. kir. egyetemi könyvtárral Bécsben I., Stef. usplatz 6.

ESZMÉK, ADATOK, ADOMÁK GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

NAPLÓJÁBÓL.

ÖSSZEALLITOTTA

ZICHY ANTAL

Gróf Széchenyi István arcképével.

Ara fűzve 60 kr.

TARTALOM:

Első rész. Komolyak. — Haza. — Bölcsélet. — Nők. — Vegyes. — Személyesek. Második rész. Tréfások. — Közélet. — Családi. — Személyesek. — Autografok.

CHOCOCA - LIKÖR

(Liquor chioceae fortificans)

Tudományosan megvizsgálva, kiperbálva és tekintélyek által ajánlva, mint jelesnek bizonyult, határozottan ajánljuk.

életrendi szer,

teljesen pedig mint gyors és hatékony

ÉLÉNKITŐ.

Élénkítő és erősítő a gyengült életi

IZOMERÖRE,

az idegek és izmoknak erősítő-
sára; meglepő jótékonyan életet,
élénkítő és felfrissítő hatással;
különösen pettybűt, amokkát, és
idült gyengeséget állapothoz.

Iszt. tekintve, felölelve a leg-
finomabb asztali likőreket. Szám-
talan állomár és közönség iránt
tekintélyekkel, a chioceae likör
jelenségéről szíves megtekintés végett
rövidkésére állnak. Egy eredeti
öveg, pontos használati utasítással
minden nyelven, 3 ft. o. 4. Posta-
és csomagdíj 20 kr.
Fő szállító raktár: Weber K.
gyógyszerárta Bécs, VII. St. Ulrich-
platz 4 (tovább minden levélbeli
megrendelés intézendő).

Főraktár: Weiss József gyógyt.
a szarvashegyi 1. Tűzházban.
Budapest: Török József gyógy-
szert. király-utca 12. Prága:
Füst József, gyógyszer; valamint
minden jó nevű hely és külföldi
gyógyszerárta. 1370

Elismert szilárd kivitelű finom és mégis olcsó hajmunkák.

Hajfonatok a legújabb
valódi emberi hajból
80 cm. hosszúak 1 ft.
től 8 ft-ig.

Egyenlő hajból hosszú-
ságú valódi hajfonato-
kat, 60 vágás 100 cm.
hosszúak pontosan sző-
pek 2 ft. 6-10 ft-ig.

Kölcséges hajfonatok 5
ft-től fel bb.

Főrt díszek (Lokni-Chi-
gonon) 1.50-1.60 ft-ig felebb
Főrt és női vendég-hajak
(parókák) jutányosan a
legjobb minőségben.

A özléi különösen hűl-
gyak részére van be-
rendezve. 1586

LÖWENBEIN J.
hajmunka-gyára és haj-
kereskedő, Budapest,
VII., Csányi utca (kie-
mező-utca) 4. sz. a. (a terézvárosi
templom közelében). — Vidéki meg-
rendelések pontosan és lelkiismeret-
esen, utánvelel mellett, teljesítetnek.

Nagyon fontos
hölgyeknek!
A legártalmat-
lanabb és leg-
hatékony, szer-
bőr-folyt.
tisztán
tisztá-
sára
a japáni bőrtisztító papír.
Fő letet
Bécsben
Édes Bécs.
Raktár Buda-
pestben Seefel-
ner J. L. m. kir.
udvari szállító-
városi utca 9. szám.
1 csomag három, utá-
sítással együtt 70 kr.

Helyiség-változtatás.

Madame A. Herman

tisztelettel tudatja
a nagyra becsült
hölgyvilággal, mi-
szerint

**vállfűző-
termét**

a Dorottya-utczaba

II. sz. I. emeletre

tette át. 1580

Kéri a t. hölgye-

ket, hogy az ed-

dig nyújtott bizal-

mat iránta továbbra is megőrizsék, s ajánlja magát szí-
ves pártfogásukba. 9783

■ Nyújtunk a szerencsének jobbunkat! ■

500,000

vezet előnyös berendezése abban áll, hogy rövid pár hó lefolyása alatt
7 sorralában 100,000 sorsjegyből 50,000 nyereségynek kell
bírtat történnie, ezek között vannak főnyereségyek eselleges 500,000
b. márká illetőleg

1 nyeres. a m. 300,000	55 nyeres. a m. 10,000
1 nyeres. a m. 200,000	56 nyeres. a m. 5000
2 nyeres. a m. 100,000	106 nyeres. a m. 3000
1 nyeres. a m. 80,000	253 nyeres. a m. 2000
1 nyeres. a m. 80,000	6 nyeres. a m. 1500
2 nyeres. a m. 70,000	515 nyeres. a m. 1000
1 nyeres. a m. 80,000	1036 nyeres. a m. 500
2 nyeres. a m. 50,000	29020 nyeres. a m. 145
1 nyeres. a m. 30,000	19,463 nyeres. a m. 200
5 nyeres. a m. 20,000	150, 124, 100, 94, 87, 40, 20.
3 nyeres. a m. 15,000	

Ezen nyereségyekből az első osztályban 4000 sorralatik ki
157,000 m. összegben. — Az 1 oszt. főnyereségy 50,000 m. ítem a 2-
ikban 80,000, a 3-ikban 70,000, a 4-ikben 80,000, az 5-ikben,
80,000, a 6-ikban 200,000, a 7-ikben azonban eselleges 500,000, illetőleg
300,000, 200,000 stb. márkára emelkedik.

A nyereségyhúzási hivatalból természetűleg vannak megállapítva.
Ezen nagy, az állam által biztosított pénzügyi-játék legközelebbi első
osztályu nyereségyhúzára

1 egész eredeti sorsjeggy csak 3.50 ft. o. a.
1 fél „ „ 1.75 ft. o. a.
1 negyed „ „ 80 kr. o. a.

Mindenem megfizások, a pénz beküldése, postautoni áru-
tés vagy az összeg utánaváltása mellett rögtön a legközelebbi
teljesítetnek, mindenki az állam csimárával ellátott eredeti sors-
jeggytől tőlnek saját kezébe kapja.

A megrendelésekhez a szükséges hivatalos terveknek ingyen mellé-
keltetnek, melyekből a gy. nyereségyek beosztása az illető osztályok-
ra, mint szintén az illető betétek is megállapított és minden húza-
sán érdekelt feleknek felhívás nélkül megküldjük a hivatalos bizan-
sajstromot. Kíváncsi a hivatalos tervek előre megküldjük megtekinté-
sére, a bérmentve, és készek vagyunk nem tartás esetében a sors-
jeggyt az összegnek visszatérítése mellett húzás előtt visszatéríteni.

A húzással természetű pontosan s az állam jóállása mellett történnék.
Csoporthozunk mindig a szerencse kedvelőit volt és érdekelt fele-
inknek gyakran a legnagyobb nyereségyeket írtattuk ki, többek
között 250,000, 100,000, 80,000, 60,000, 40,000 stb. márkával.

Egy ny. a legközelebbi alapokra feltettett vállalatnál előrelá-
thatólag minden: a legközelebbi részre lehet hírtól számitani s
kérdjük ennél fogva, hogy minem megbiznak megfellelőnek, a meg-
rendeléseket minél előbb, s minden este 2 ó. május 15-ke előtt
hozzánk juttatni.

Kaufmann és Simon bank- és váltó-üzlet
Hamburgban.

U. i. Észrevaló közönségünket nyitvánjuk az eddig ajándékosított
bizalomért, s kérjük a hivatalos tervek áttekintése által a nagy-
nyeretű osztályokból meggyőződés, melyeket a sorralatik nyitnak.
1549

KOPASZSÁG, a haj őszülése és korpaképződés ellen a naponta érkező bizonyítványok és közönségi iratok tanúsága szerint egyedül jönnek bizonyított szer a

TANNIN-OLAJ

Dr. Morastól.

Tisztelt gyógyszerész ur! Sziveskedjék számomra Dr. Moras Tannin-olajából még egy nagy palackkal küldeni. E szer hatására oly kitűnő, hogy a hajam hullása teljesen megszűnt, a sűrű után-növés immár látható is.

Bács, 1880. január 5-én. **Wagner Vilmos.**
Füzet J. gyógyszerész urnak Prágában. Szerencsésnek érzem magamat önnel közölni, hogy dr. Moras Tannin-olaját hajamnak két év óta tartó hullását teljesen megakadályozta. Remélem, hogy a szer segítségével előbbi szep hajamat ismét visszaszerzem.
Máriabod, 1879. aug. 18-án. **Szerecsen Mária.**
Tekintetes uram! Harmincéves embernek kopasz fejfel bírti nem valami kellemes. Ha dr. Moras Tannin-olaját nem használtam volna, ma ifjú aggasztás volna. E szer néhány hét alatt csodát tett rajtam, mit mindazok, kik ismernek, bizonyítanak. Ennekfogva kérem stb., stb.
Bukova, 1880. jan. 3-án. **Dr. János József.**
Kapható 2 és 1 fúrtos palackban. Főletét Magyarországon kizárólag Török J. gyógyszerészár Budapest, király-utca. Pozsonyban Pisztor J. gyógyszerész, Temesváron Tarcay József gyógyszerész, Zágrábban Mittelbach Zsigmond gyógyszerész.

Császár királyi legmagas. elismerés.

Arany érem Páris 1878. — Arany érem Amsterdam 1883.
Eltűntető okmányok: Badkersburg 1877 — Fürstenfeld 1878 — Grátz 1830 — Triest 1882.

GLEICHENBERGI GYÓGYHELY, STÁJERORSZÁGBAN.

Egy órai kocsit a magyar nyugati vaspálya Feldbach állomásától.

Egy évad kezdete május 1-én.

Égvényes-sósavos és vassavanyas források, fanyótt- és sóforrás-porlasztó belgrések, nagy légszűrő-készülék, szénasav-fürdők, aorsól-, fanyótt- és édesvízi fürdők, hideg fürdő és vizgyógyászati, kecskesavó, kecsketej, frissen fejt tehéntej a saját tejgyógy-intézetben. Éjszai: Állandóan mérsékelt nedves meleg. Tenger szint föléti magasság: 300 m.
Lakások, ásványvízek és kocsik a gleichenbergi fürdő-igazgatóságnál rendelkezhetők.

Hasonszenvi állat-gyógyszertár

belég házi állatok gyógykezelésére 24 hasonszenvi gyógyszerrel, ára 8 frt.

Utasítás ehhez:
Bohm C. L. Rövid utasítás a házi állatok hasonszenvi gyógykezelésére. Ára 40 kr szállítás és postai utánvétel mellett.

MOLL A.
gyógyszerész és ca. királyi udvari szállító által
BÉCSBEN, Tuchlauben 8.

Kimerítő képes árjegyzék hasonszenvi állatgyógyászati árucik-
ról, egyes hasonszenvi gyógyszerekről, a az idevágó irodalom,
kivánata ingyen és bérmentve áll rendelkezésre.

1884. május. 89. sz. 1884. május.

BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia meghívásából szerkesztő

GYÜLAI PÁL.

TARTALOM:

Az epikai és tragikai jellem. — Beöthy Zsoltól.
A trejai ásatások ősemlékai jelentősége. (I.) — Téglás Gáboról.

A gyűlékezési szabadság a mai alkotmányokban. — Vécsey Tamástól.

Hunfalvy János egyetemes földrajza. — r.

Anyu és grófné. (V.) Regény — Pálffy Alberttől.

Költemények: A tetőn. Lévy Józseftől. — Fodor Katicza.
Népballad. Közl. Kardos Albert.

Nyelv és irodalom. — Brassai Sámuelről.

Grillparzer Ferencz. — rf.

Zajkások az akadémia ellen. — Gy. P.

Egy névtelen levele a szerkesztőhöz. (VIII.)

A BUDAPESTI SZEMLE, mely eddig évenként hat-szor jelent meg 80—90 ivnyi tartalommal, 1881 január 1-től kezdve havi szemlévé változott át, a megjelen évenként tízszázötven 120 ivnyi tartalommal, az eddigi előfizetési ár mellett.

Budapesti Szemle tájékoztatni igyekszik a magyar közönséget, eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket s mintegy körvetítő kíván lenni egyfelől a szak tudomány és a művelti közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom közt. E mellett lehető széles tért nyit a nemzetgazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémia tanácsadói bizottságától támogatva.

Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt

Előfizetéseket minden könyvtár elfogad. Bécsben, Sze-
linski György es. kir. egyet. könyvtár, I. Stefansplatz Nr. 6.

Az előfizetési pénzek az alulírt társulat kiadó-hivatalába küldendők be, vagy a könyvtárakhoz, a kik szintén föl vannak hatalmazva elfogadásukra.

FRANKLIN-TÁRSULAT,

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest.

HAZAI IPAR

RIGLER JÓZSEF EDE

budapesti gyártelepének legújabb készítményei

ADRIA

csimő csontszűrő sima
angol modorban készült
igen finom és eleg. levél-
papír, díszes dobozban
50 levél és 50 boríték.

Humorisztikus levélpapír,

a „Belend istók” és „Boraszom lelké” csimő hu-
morisztikus életrajzok alakjaival.

Ezen kívül ajánlom szintén saját készítménye-
sárgás angol modoru „Stuart” vagy francia mo-
doru animés levélpapírjaimat jelvényekkel u. m.
Pasztafóliát, Hanglőgy és Virágposta címűeket vagy
pedig jelvények nélkül, melyek szintén nagy válass-
tékban kaphatók belvárosi raktáramban

kecskeméti utca 13-dik szám alatt.

Árjegyzékek kicánatra bérmentve.

Árvártelep: VI. rész-utca. 55. számútról jobbra.

Az 1844-ben alapított BUDAPESTI 2. ASZTALOSEGYLET BUTORKERESKEDÉSE

nádor-utca 14. szám,

ajánlja mindennemű szilárd

fa- és kárpitozott butorkészletét
a t. cz. közönségnek, a legolcsóbb árak mellett;
továbbá elfogad mindennemű e szakba vágó
megrendeléseket.

1554

ANDEL J. ÓVSZERE A MOLY ELLEN.

Moly elleni óvszerem a legbiztosabb védelmet nyújtja
arra, hogy a téli ruhákba, szőrmébe, butorokba, stb. a rend-
kívül kártékony moly be ne fészkelje magát; a leghatásosabb és
legszárazabb különlegességekből van úgy összeállítva, a
személynek annak birtokos határára teljesen számolható.

Ára üvegenként 25, 35, 50 és 70 kr.

ANDEL J.
tengertől
rovarpóra.

Nem tévesztendő össze a közönsé-
ges feregporral. A tengertől
por direkt készített specialitás a
biztos hatás. Alkalmazása új szerkezetű s olcsó

féreg-porzó fecskendő

Által történi. — Az említett por, mondhatni, természetfeletti
erővel bír, kártát a poloskát, bolhát, aváhhogarat, moly-
kaférget, molyt, legyet és hangyaférget, egyáltalán az
egész fereg létét csodálatos gyorsan, bizonyan és pedig olyké-
p, hogy a ferekből semminemű maradékot sem hagy vissza. Ára
üvegenként, 20, 40, 60, 80 kr. és 1 frt. Egy darab fereg-
porzó gép ára 45 kr.

Budapest Török J. gyógyszerészénél, király-utca 12.

Továbbá B. Csaba: Badics. Besztercebánya: Göllner.
Brassó: Jekelius. Eger: Köllner. Eszék: Dienes. Kaloocsa:
Horváth. Kecskemét: Katona. Komárom: Kovács. Léva:
Medveczky. Losoncz: Kirchner. Miskolc: Szabó Gyula.
Munkács: Traxler. N. Váradi: Molnár. Pozsony: Pisztor.
R. Szombat: Liszka. Szarvas: Barta. Székeshérvár:
9404 Diebala. Zólyom: Stech.

CALDERONI ÉS TÁRSA

látszerészek Budapesten

váczi-utca 30. és kis hid-utca 8.

ajánlanak nagy választékban és jutányos áron szem-
üvegek, orrsíptetők és lorgnetteket, távcsöveket és
kettős tábori távcsöveket, göröcsöket, higany- és aneroid-
légsúlymérőket, hőmérőket, folyadék-mérőket stb.

Árjegyzékek bérmentve küldetnek.

Évad ideje májustól októberig.

REICHENHALLI FÜRDŐ

Hivatalos megnyitás május 15-én.

Legnagyobb német egáljti gyógyhely a bajor magas Alpokat
köszepette. Sós, anyalagos és fanyóttákvonatt-fürdők, kecske-
savó, tehéntej, alpesi növénynedvek, minden ásványvíz friss
töltésben, nagy léghozzájárulást, belgrési termék, soparló
házak, sóforrások, gyógytornász. Kiterjedt parkulatványok
földtől a tengerig, közeli fenyőerdők és árnyas sétányok, min-
den irányban. — Wapontkint 2 hangverseny a fürdő zenekara
által, olvasó-szobák. Vasúti és távírdá-állomás. Kimerítő ter-
vezetekkel szolgál a kir. fürdő-biztoság.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestén megjelent s min-
den könyvtárban kapható — az osztr. tartományok számára
Szelinski György es. k. egy. könyvtárban Bécsben I. Stefans-
platz Nr. 6.

JÓSIKA MIKLÓS REGÉNYEI

72, 73, 74. szám.

ÚJ OLCSÓ KIADÁS.

A GORDIUSI CSOMÓ.

Második kiadás.

Ára füzve 1 frt 50 krajczár.